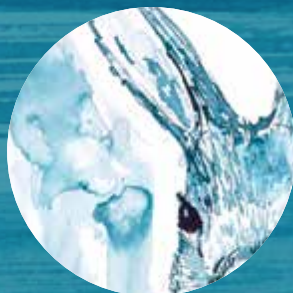

Anna Kuoppamäki
Maarit Myllynen
Maami Snellman

Opas monitaiteiseen työskentelyyn

**Taidepolkuja
ympäristöempatiaan**

ISBN 978-952-5853-75-9

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	4	Villoilla “maalailu”	39
1 Ryhmätyöskentely luovien vuorovaikutustaitojen rakentajana	8	Ravitsevan palautteen kannu	41
2 Sanataide	14	Luonnon aareaita ja Kierrätysaarreakku	42
Kaikkialla ja kaikessa on tarina	15	Luonnon aareaita	
Sanataideharjoituksia	16	Kierrätysaarreakku	
Oma luontonimi	17	Visuaalinen idearihi ympäristökysymysten	
Minä olen -runo	18	käsittelyssä	44
Jos olisin -runo	19	Kollaasi	45
Kuvaruno	20	Muovailuvaha	46
Oodi luonnolle		Kierrätysmateriaalit	
Lattiarunous	22	Luonnonmateriaalit	
Runopatsas		Varjoteatteri dokumenttikameralla	
Tanka ja haiku	23	tai piirtoheittimellä	47
Ihminen kuin maisema	24	Elävä patsas	
Ötökkä-tietotaulu		Laajentaminen ja syventäminen	
Luontohahmo	25	Jatkettava sarjakuva ympäristöhuolien käsittelyssä	48
Luontohahmon tarina		Kolmen ruudun strippisarjakuva	50
Satukaava	26	Kuuden ruudun strippisarjakuva	
Seitsemän virkkeen novelli	27	Laajentaminen ja syventäminen	
3 Kuvataide	30	4 Musiikki	54
Kuviskuntopiiri	32	Ryhäsäveltämisen lähtökohtia	55
MINÄPUU	34	SOIVA METSÄ	57
I Lämmittely	35	I Lämmittely	58
Tutustuminen puukuvien avulla		II Virittäytyminen	60
Kuviskuntopiiri Minäpuu-tehtävään ...	36	Soitinpiiri	
II Virittäytyminen	37	Kapuleikki	61
III Yksilötyöskentely	38	III Ryhmätyö I	62
IV Laajentaminen ja syventäminen	39	Kohtaus tai koreografia	62
		IV Ryhmätyö 2	63

Sävellystehtävä	63
V Esitykset ja kommentointi	
VI Laajentaminen ja syventäminen	
ÄÄNIPOLKUJA TILASSA	64
I Lämmittely	65
Kasautuva lauluimpro piirissä	
II Virittäytyminen	
Liikkuva ääni-impro tilassa	
III Ryhmätyö	67
Ääniteos tilaan	
IV Esitykset ja kommentointi	
VEDEN TEITÄ	68
I Lämmittely	68
Liikeimpro veden olomuodoista	
II Virittäytyminen	
Soitinpiiri	
III Ryhmätyö 1	70
Koreografia	
IV Ryhmätyö 2	70
Sävellystehtävä	
V Esitykset ja kommentointi	71
VI Laajentaminen ja syventäminen	
5 Monitaiteisen työpajakokonaisuuden	
rakentaminen	74
YMPÄRISTÖTOIVONPUU	75
Kuvataide	
Virittäytyminen	
Ryhmätyö	77

Sanataide	78
Ympäristötoiveet	
Musiikki	79
C-pentatoninen asteikko	81
D-doorinen asteikko	
METSÄKANSAN TARINA	82
Lämmittely	
Virittäytyminen	
Sanataide	84
Metsäkansan laulu	
Kuvataide	
Metsähahmot	
Ihannemetsä	87
Keppinukketeatteri	88
Metsähahmojen mielenosoitus	
Musiikki	88
Melodia metsäkansan lauluun	
G-miksolyydinen asteikko	
Esitykset ja loppukeskustelu	90
Kirjallisuutta	92
Hyödyllisiä linkkejä	94
Elokuvia ja dokumentteja	95S
Kiitokset	

Ympäristö ja ilmastonmuutos ovat nousseet globaaliksi huolenaiheeksi lasten ja nuorten keskuudessa. Miten ympäristöön liittyviä teemoja voisi käsitellä niin, että samalla vahvistettaisiin oppilaiden uskoa kestäväan tulevaisuuteen? Tässä sanataide-, kuvataide- ja musiikkikasvatusta yhdistelevässä menetelmäoppaassa esitellään käytännönläheisiä ideoita siihen, kuinka ympäristöön liittyviä ilmiöitä voidaan tarkastella taiteen keinoin.

Taiteen merkitys kietoutuu oman identiteetin rakentamisen prosesseihin, itseilmaisuun ja siihen, kuinka toimimme toisten kanssa tässä maailmassa. Meidän on helpompaa käsittää ja käsitellä omaa elämää ja huoltakin aiheuttavia teemoja, kun niitä on mahdollista tarkastella taiteen keinoin ja sitä kautta etäännyttää omasta välittömästä kokemuksesta. Taidekasvatuksen avulla voidaan rakentaa turvallinen ja luovuutta tukeva ympäristö elämän moninaisten ilmiöiden tutkimiselle.

Ilmiöpohjainen oppiminen on parhaimmillaan yhteisöllinen prosessi, jossa rakennetaan yhdessä ymmärrystä tarkastelun kohteena olevasta ilmiöstä, opiskeltavista käsitteistä sekä tavoiteltavista taidoista. Tämän oppaan harjoitukset on suunniteltu tukemaan sekä yksilöllistä työskentelyä että ryhmätyöskentelytaitojen rakentumista: toisaalta tutkitaan jokaisen omaa suhdetta luontoon ja ympäristöön, ja toisaalta saadaan kokemuksia siitä, mitä merkitsee olla osa tutkivaa yhteisöä.

Taidekasvatus voi olla myös toivon pedagogiikkaa. Lasten ja nuorten luontosuhdetta vahvistamalla voidaan herättää rakkautta ja empatiaa ympäristöä ja elämän moninaisuutta kohtaan. Monitaiteinen työskentely luo uudenlaisia mahdollisuuksia taiteen ja tieteen väliselle vuoropuhelulle ja tukee vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen, kulttuurisen osaamisen ja osallisuuden sekä monilukutaidon rakentumista. Taide voi antaa myös välineitä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Taidepolkuja ympäristöempatiaan -opas soveltuu opettajille, varhaiskasvattajille, taidekasvattajille, kouluttajille sekä muille taiteen ammattilaisille. Opas koostuu musiikin, kuvataiteen ja sanataiteen tehtäväkokonaisuuksista, joita voidaan toteuttaa yksittäisinä tai yhdistellä pidempikestoiksi projekteiksi. Opas tarjoaa ideoita taiteidenväliseen työskentelyyn ja monitaiteisen tehtäväkokonaisuuden rakentamiseen.

Menetelmäoppaan harjoituksista osa on kulkenut tekijöiden matkassa erilaisina versioina jo vuosia, osa niistä on kehitelty tätä opasta varten. Jokainen harjoitus on sovellettavissa eri ikäryhmille. Harjoituksia voi myös vapaasti muokata oppilaiden ja opettajien tarpeita vastaaviksi.

Opas rakentuu viidestä luvusta

- 1 Ryhmätyöskentely luovien vuorovaikutustaitojen rakentajana
- 2 Sanataide
- 3 Kuvataide
- 4 Musiikki
- 5 Monitaiteisen työpajakokonaisuuden rakentaminen

Keskeisiä käsitteitä

Ympäristösuhde, luontosuhde, taidekasvatus, empatiakasvatus, taiteidenvälisyys, vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot, laaja-alainen oppiminen, monilukutaito, kulttuurinen osaaminen ja osallisuus

Tekijät

Anna Kuoppamäki, MuT, musiikkikasvattaja ja musiikkikasvatuksen tutkija
Maarit Myllynen, TaM, kuvataideopettaja
Maami Snellman, sanataideopettaja ja lastenkirjailija

Kuvitus: Maarit Myllynen
Taitto: Lemonworks/Hans Andersson
Kustantaja: Kehittämiskeskus Opinkirjo
Painatus: Euraprint Oy

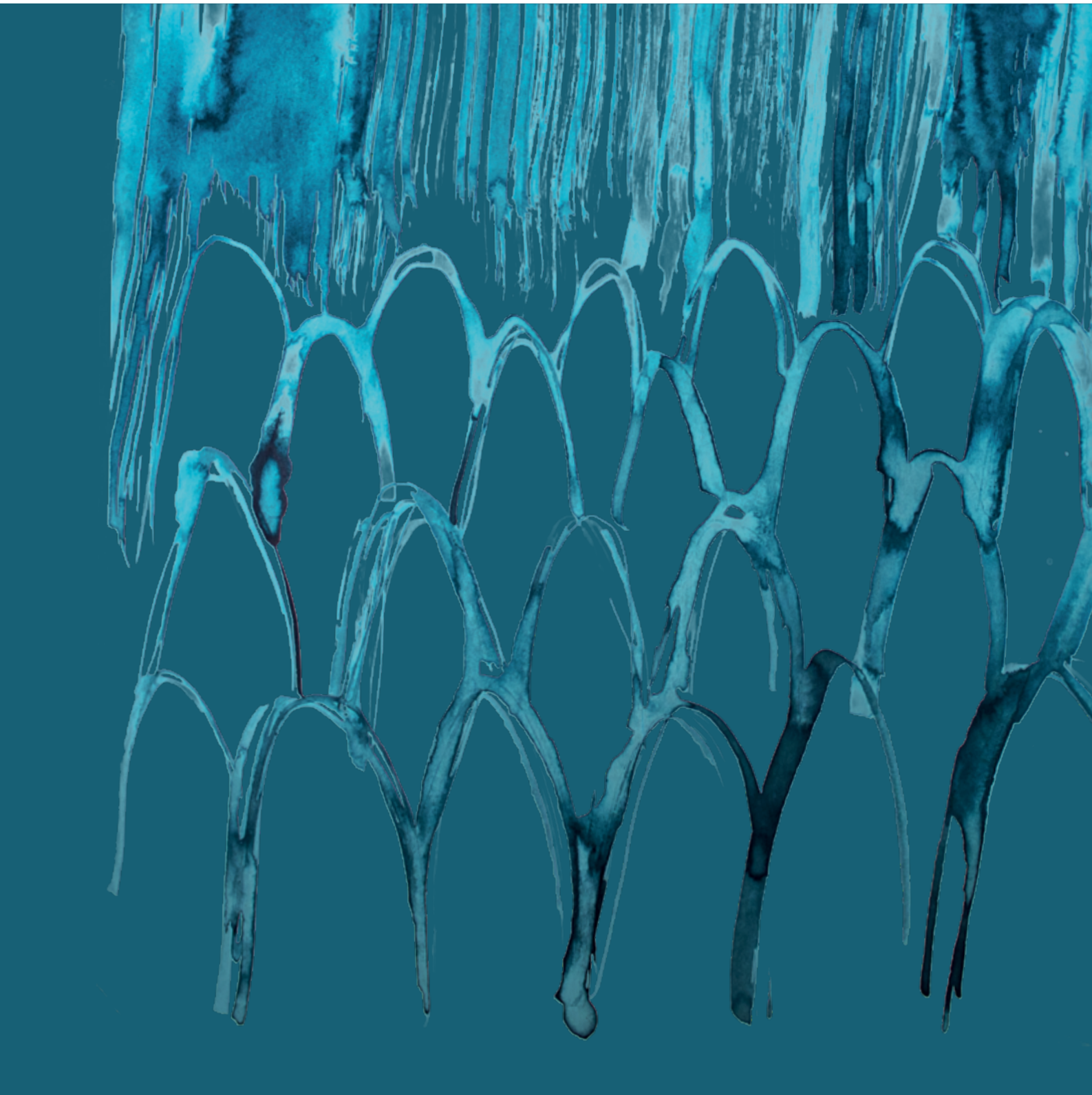
Ryhmätyöskentely luovien vuorovaikutustaitojen rakentajana

Anna Kuoppamäki

Tässä luvussa annetaan vinkkejä siihen, kuinka ryhmätyöskentelyllä voidaan tukea luovien vuorovaikutustaitojen rakentumista. Yhdessä toisten kanssa työskenteleminen luo monipuolisia mahdollisuuksia dialogisen ja yhteisöllisen oppimisympäristön sekä oppilaiden aktiivisen toimijuuden rakentumiselle. Luovalle prosessille ominainen leikkiminen, kokeileminen, riskin ottaminen sekä keskeneräisyyden ja lopputuloksen epävarmuuden käsitteleminen ovat tärkeitä elämännäköntaitoja, joita voidaan harjoitella ryhmätyöskentelyn menetelmillä. Tämän oppaan työpajakokonaisuudet on suunniteltu siten, että työskentelyssä voidaan edetä prosessimaisesti koko ryhmän yhteistä työskentelyä ja yksilö- tai pienryhmätyöskentelyä vaihdellen.

Prosessityöskentelyn ABC

- Lämmittely
- Virittäytyminen
- Yksilö- tai ryhmätyöt
- Esitykset / töiden katselu ja kommentoiminen
- Laajentaminen ja syventäminen

Lämmittely

Lämmittelyharjoitusten tavoitteena on rakentaa turvallinen ja kannustava ilmapiiri. Ryhmytymisen kannalta on tärkeää, että jokainen voi kokea olevansa ryhmän täysivaltainen jäsen. Ohjaajan tehtävä on huolehtia, että kaikki pysyvät mukana. Lämmittelyharjoituksilla voidaan rakentaa luottamusta ja harjoitella esimerkiksi reaktio- ja vuorovaikutustaitoja, ryhmätyöskentelytaitoja sekä keskittymistä. Tärkeintä on kuitenkin niiden tuottama ilo ja jännityksen purkaminen. Etenkin työskentelyn alkuvaiheessa lämmittelyharjoitusten kannattaa olla sellaisia, että ne tuntuvat jokaisesta helpoilta.

Virittäytyminen

Koko ryhmän yhteisen virittäytymisen tarkoituksena on esitellä työpajan teema, tutustuttaa oppilaita sen sisältöihin sekä antaa ideoita ja työkaluja yksilö- ja ryhmätyöskentelyyn. Yhteisten tehtävien avulla johdatellaan oppilaita luovan työskentelyn periaatteisiin – ideoiden keksimiseen, niiden

kokeilemiseen ja vaihtoehtojilla leikkimiseen. On tärkeää oivaltaa, että taiteellisessa työskentelyssä ei ole “oikeita” tai “väärää” ratkaisuja. Kaikkia ideoita voidaan kokeilla. Työskentelyn onnistumisen kannalta tärkeintä on toisten kuunteleminen, ehdotusten hyväksyminen ja kaikkien työn arvostaminen. Ryhmätyöskentely antaa hyviä mahdollisuuksia sen harjoitteluun, mitä oikeastaan merkitsee tehdä yhteistyötä toisten kanssa.

Yksilö- ja ryhmätyöt

Yksilö- ja ryhmätöissä syvennyttään työpajan teemaan yhteisessä virittäytymisessä esiteltyjen ideoiden ja työtapojen pohjalta. Aiheesta riippuen tehtävät voivat olla esimerkiksi draamallisia, tanssillisia, kuvallisia, sanallisia tai musiikillisia. Prosessimaaisessa työskentelyssä samaa teemaa voidaan käsitellä monitaiteisesti erilaisten tehtävien avulla, mikä tuo työskentelyyn vaihtelua ja syvyyttä. Esimerkiksi kuvan muotokieli tai tunnelma voi muuttua liikkeeksi tai tarinan juoni musiikiksi. Ks. Soiva metsä, s. 59.

Ryhmätöissä hyvä ryhmäkokoo on esimerkiksi 4-8 oppilasta. Taiteellinen työskentely tarjoaa turvallisen ympäristön huoltakin aiheuttavien aiheiden käsittelemiselle sekä itseilmaisun ja sosiaalisten taitojen vahvistamiselle.

Esitykset, töiden katselu ja kommentointi

Esitykset tai töiden yhteinen katselu ovat tärkeä osa työpajatyöskentelyä. On hauskaa jakaa omia tai ryhmän ideoita toisten kanssa ja nähdä, kuinka saman tehtävän voi ratkaista monella eri tavalla. Esityksen jälkeen tai työn katselun aikana muut saavat kommentoida näkemäänsä työtä tai esitystä. Tämä tarjoaa hyvän mahdollisuuden myös harjoitella kannustavan palautteen antamista, sillä kaikki ovat vuorollaan sekä esittäjän että kommentoijan roolissa. Palautteen tarkoituksena on viedä työskentelyä eteenpäin. Palautetta voidaan antaa vapaan keskustelun muodossa tai vaikkapa ”Ravitsevan palautteen kannu”-menetelmän avulla. Ks. Kuvataide-luku s. 43.

Laaientaminen ja syventäminen

Ryhmätöiden avulla voidaan tuottaa materiaalia esitykseen ja laajentaa sen muotoa yhdistelemällä osia eri pienryhmien töistä. Voidaan yhdessä esimerkiksi miettiä, mikä olisi hyvä aloitus, keskikohta tai loppu esitykselle ja kuinka voitaisiin siirtyä osasta toiseen. Tai kuinka ilmaisua voisi vielä tarkentaa tai syventää. Hyvä ohjenuora on, että yleensä oma ilmaisu tuntuu itsestä paljon voimakkaammalta kuin katsojasta tai kuulijasta. Kannattaa siis rohkeasti tehdä asioita ”isosti”.

Muistiinpanoja

SANATAIDE

Maami Snellman

KAIKKIALLA JA KAIKESSA ON TARINA

Ihmiset ovat kertoneet tarinoita kautta aikojen kaikissa kulttuureissa. Monet tarinat ovat kulkeutuneet ympäri maailmaa suullisesti ja sukupolvelta toiselle ja uusia tarinoita syntyy koko ajan. Tarinankerrontaperinne elää ja muokkautuu ajan tarpeisiin. Aivan jokaisella meistä on sisällään tarina! Sanataiteen tehtävänä on auttaa löytämään itselle sopivin keino saada se kerrottua. Jokaisesta asiasta ympärillämme syntyy tarina. Se voi olla fiktiota tai faktaa tai sekoitus molempia. Me kaikki kerromme tarinoita elämästä, sattumuksista jne. Oman elämän tarinoita voi myös käyttää fiktiivisen tarinankerronnan lähteenä.

Kiinnostava tarina syntyy, kun kertoja kertoo siitä, mikä häntä itseään kiinnostaa. Tarinasta voi syntyä runo, uutinen, novelli, mielipideteksti, mainos tai vaikkapa pakina. Nämä puolestaan voivat punoutua digitarinaksi, lyhytelokuvaksi, animaatioksi, kuunnelmaksi, runovideoksi tai blogitekstiksi verkkoympäristöön.

Sanataide on siis luovaa, monitaiteista kielellistä ilmaisua. Se voi olla vaikka piirrettyä, laulettua tai kehollista ilmaisua. Sanataide voi olla äänetöntä tai äänekkästä, hauskaa ja innostavaa kielellä leikkimistä, voimaannuttavaa tai hoitavaa. Jokaisella on oikeus saada kokea olevansa hyvä omassa kielellisessä ilmaisutavassaan.

Sanataide- harjoituksia

Seuraavaksi esitellään sanataideharjoituksia, joista on helppo lähteä liikkeelle oppilaiden kanssa. Jokaista harjoitusta on mahdollista muokata ja soveltaa kaikenikäisille. Leikitään sanoilla, hassutellaan, käytetään mielikuvitusta! Mielikuvituksessa kaikki on mahdollista: kivi voi lentää, puu osaa kävellä ja puhua, kettu saattaa muuttua ihmiseksi, ihminen eläimeksi tai maailmaan voi syntyä kokonaan uusia lajeja.

Lämmittely

1. Kävellään tilassa yhdessä toisten kanssa. Tilana voi olla luokkahuone. Kun ohjaaja antaa merkin, seisahdutaan paikoilleen jonkinlaisena luontoon liittyvänä asiana. Voidaan olla puita, kiviä, sammaleita, oksia, jokia, kallioita, järviä tai joitakin muita vastaavia. Harjoitusta toistetaan muutaman kerran niin, että luontoon liittyvä asia muuttuu joka kierroksella.

2. Kävellään tilassa yhdessä toisten kanssa. Kun ohjaaja antaa merkin, etsitään itselle pari tai ryhmä. Asetutaan puuksi, kiveksi, sammaleksi tai joksikin muuksi vastaavaksi. Kerrotaan toisille vuorotellen, mitä esitetään. Toiset voivat myös arvailla.

3. Jos mahdollista, ollaan luonnon äärellä, vaikkapa metsässä. Tehtävä onnistuu myös sisätilassa. Silloin virikkeenä toimii valokuva tai lehdestä leikattu luontoaiheinen kuva. Mitä nähdään? Mikä herättää kiinnostuksen?

Minkälaisia tarinan siemeniä nousee esiin? Kirjataan ainakin kolme asiaa. Valitaan sitten yksi ja ryhdytään kirjoittamaan aiheesta tajunnanvirtaa viiden minuutin ajan. Tajunnanvirta on kirjoitustekniikka, jossa kirjoitetaan tietty aika ilman taukoja. Tarkoitus on siinä, ettei teksti saa missään kohti pysähtyä.

4. Kun tajunnanvirtaa on kirjoitettu ylös, voidaan muokata se tarinaksi. Tällöin voidaan poistaa tekstistä jotakin ja/tai lisätä siihen asioita.

Oma luontonimi

Keksitään itselle luontonimi. Yritetään löytää sellainen, joka alkaa samalla kirjaimella kuin oma nimi: Maami Mustikka, Anna Antilooppi, Maarit Metsätähti.

Minä olen -runo

Kirjoitetaan leikkimielinen oma luontokuva alla olevan ohjeen mukaan.

1. riville jokin adjektiivi/väri ja kasvi
2. riville jokin puu/pensas ja lempipaikka
3. riville jokin kaunis sana
4. riville jokin ötökkä ja pelottava/
jännittävä paikka
5. riville jokin luonnonilmiö,
joka tekee jotakin.

Kirjoitetaan allekkain paperille numerot 1-5. Tämän jälkeen ohjaaja pyytää oppilasta vastaamaan järjestyksessä jokaiseen kohtaan. Huom! Älä näytä malliesimerkkiä ennen harjoitusta. Tällöin oppilas vastaa ensimmäisenä mieleen tulevan asian, eikä ryhdy liikaa pohtimaan. Toki tämän jälkeen Minä olen -runoja voi kirjoittaa suunnittelemalla ja kokeilla vastata erilaisilla asioilla.

Aloita jokainen virke sanoilla: Minä olen.

Minä olen sitkeä leskenlehti.

Minä olen tammi meren rannalla.

Minä olen rakkaus.

Minä olen ampiainen autiotalossa.

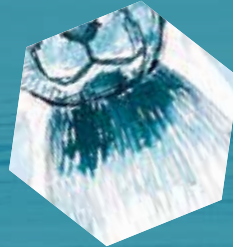
Minä olen vesisade, joka kastelee metsän.

Jos olisin -runo

Valitaan kuva puusta, joita ohjaaja on laittanut esille. Tehtävän voi tehdä myös metsässä tai pihassa, jossa on puita.

-Kirjoitetaan, mitä kaikkea puu on nähnyt, missä sitten kasvaakin. Käytetään mielikuvitusta. Keksitään ainakin viisi asiaa.

-Kirjoitetaan Jos olisin puu -runo alla olevan ohjeen mukaan.

*Jos olisin koivu,
laulaisin tuulen lauluja,
kertaisin metsän salaisuuksia.*

*Jos olisin koivu,
ojentaisin oksani auringolle,
sulkisin linnut syliini,
jos koivu olisin.*

Jos olisin
(kirjoita kaksi asiaa, mitä tekisit)

Jos olisin
(kirjoita vielä kaksi asiaa, mitä tekisit)

Huomaa sanajärjestys lopussa!

Kuvaruno

Valitaan jokin luontoon tai ympäristöön liittyvä asia. Piirretään hennosti lyijykynällä siitä kuva paperille, esimerkiksi kivi, koivunlehti, tulivuori tai kuu. Kirjoitetaan ääri viivojen päälle sanoja, jotka kuvastavat asiaa. Tekstissä voi olla sanoja, lauseita, huudahduksia, kysymyksiä. Huom! Kuvan on hyvä olla tarpeeksi suuri, jotta sen sisälle voi myös kirjoittaa tekstiä. Kun kuva teksteineen on valmis, kirjoitetaan mustalla tai värikkäällä ohuella tussilla tekstit näkyviin. Lopuksi lyijykynän jälki kumitetaan. Kuvaruno on valmis!

Oodi luonnolle

Kirjoitetaan oodi eli ylistyslaulu luonnolle tai jollekin tärkeälle luontoon liittyvälle asialle. Oodi on haltioitumista tai innostusta ilmentävä ja usein juhlava runo. Ohjaaja voi ohjata ensin kirjaamaan asioita, jotka tekevät valitun asian mahtavaksi. Esimerkiksi: Kirsikkapuussa on kauniita kukkia keväällä. Se tuoksuu ihastuttavalle ja sen alla on ihana istua. Sen jälkeen voidaan kokeilla vertauksia. Niissä pyritään luomaan luomaan kielikuva, jossa verrataan yhtä asiaa toiseen: olet kuin kukka kedolla. Kokeillaan keksiä uusia ja vaikka hassujakin vertauksia. Voidaan myös kertoa, mitä halutaan tehdä valitun asian kanssa.

Esimerkkinä oodi kirsikkapuulle:

*Oi, sinä ihastuttava kirsikkapuuh!
Sinä puista kaunein ja ihanin.
Ilman sinua elämäni olisi kuin tyhjä
kaivo, kuin valmiiksi pureskeltu ruisleivän
palanen.
Oi, sinä ihastuttava kirsikkapuuh!
Olet kuin punainen värikynä, joka värittää
laskevan auringon.
Olet päivieni ilo. En öisinkään sinusta
luopuisi.
Sinun kanssasi nauran, laulan ja tanssin.
Oi, kirsikkapuuh!*

Lattiarunous

Kirjoitetaan valmiiksi luontoon liittyviä lauseita vahvalle paperille. Huomaa, että lauseessa tulee olla: adjektiivi, substantiivi, verbi ja paikkaa ilmaiseva sana. Vaikkapa näin: “Viileä tuuli kahisee koivun oksissa” tai “virkistävä vesisade juoksee iholla”. Leikataan sanat omiksi sanalappuiksi. Jokainen saa 8-12 sanalappua, jotka asetellaan lattialle. Tämän jälkeen alkaa runon muokkaaminen. Sanalappujen paikkaa voi vaihdella, miettiä tauottamista pilkulla tai pisteellä. Sanoja voi myös muokata. Kun runo on omasta mielestäsi valmis, otetaan siitä valokuva tai kirjoitetaan runo muistiin.

Esimerkki:

Vesisade!

Virkistävä tuuli

koivun oksissa juoksee.

Viileys kahisee ihollani.

Runopatsas

Valitaan yhdessä jokin luontoaiheinen runo tai kirjoitetaan sellainen itse. Luetaan runo ja mietitään, millainen liikekieli runosta voisi syntyä. Käydään jokainen lause huolella läpi ja tehdään sille oma liike. Kun koko runon liikekieli on valmis, runolle valitaan lukija. Muut asettuvat ensimmäisen lauseen asentoon ja muodostavat siitä patsaan. Kun lukija ryhtyy lukemaan runoa, patsas herää eloon ja liikkuu lauseiden mukaisesti. Kun runo päättyy, patsas jäähmettyy jälleen viimeisen lauseen asentoon. Huom! Runon on hyvä olla lyhyt. Liian pitkän runon liikekieltä on vaikea muistaa.

Lausemalli runopatsaalle:

Katselen kaunista kotisirkkaa,

(Laita toinen käsi lanteille, toinen otsalle lipaksi, niin kuin katsoisit jotakin).

Tanka ja haiku

Näin kirjoitetaan luontoaiheinen tanka ja haiku. Tanka (tavut riveillä: 5-7-5-7-7) ja haiku (tavut riveillä: 5-7-5). Yleensä tankassa kolme ensimmäistä riviä muodostaa luontokuvan ja kaksi viimeistä ajatuksen tai kaksi ensimmäistä luontokuvan ja kolme viimeistä ajatuksen. Tankassa ei käytetä riimejä tai kielikuvia ja lisäksi siinä vältetään lyyrisyyttä. Sanajärjestys on suora ja selkeä. Haiku on tankan miniatyyrimuoto, joka perustuu nykyhetken kokemiseen (kiitävä hetki).

Esimerkki:

Tanka

<i>Syksyinen aamu</i>	5 tavua
<i>pisaroita oksalla.</i>	7 tavua
<i>Ruoho kimmeltää.</i>	5 tavua
<i>Ajatukset karkaavat</i>	7 tavua
<i>en saa niitä takaisin.</i>	7 tavua

Haiku

<i>vadelman tuoksu</i>	5 tavua
<i>obikulkevan tytön.</i>	7 tavua
<i>Taas sinä palaat.</i>	5 tavua

Ihminen kuin maisema

Katsellaan ystävää, mutta kuvitellaan, että katsotaan maisemaa. Millainen maisema syntyy? Tässä tehtävässä on hyvä painottaa, ettei ajatuksena ole kommentoida kenenkään ulkonäköä, vaan luoda pelkästään maisema, joka katsojalle tulee mieleen.

Esimerkiksi:

Iso luminen talvimetsä, jossa on paljon pitkiä kuusia, jotka yhdistyvät latvoissa. Aurinko paistaa lehdistä läpi. Metsässä on paljon koiria. Koirat kävelevät kohti metsän loppua, jossa on iso, kiiltävä jäätynyt järvi.

Ötökkä - tietotaulu

Tutkitaan keväistä luontoa. Keskitytään erityisesti ötököihin, jotka lämmittelevät seinän vierustalla, lentävät auringonpaisteiselle parvekkeelle tai kipittävät kiireisenä puunrunkoa pitkin. Valmistetaan ötökkätaulu tärkeine tietoineen. Keksitään aivan uusi ötökkä luontoon. Piirretään sen vartalon muoto mustalla tussilla värilliselle paperille. Leikataan ötökälle erivärisistä papereista siivet. Hassutellaan. Voidaan tehdä ötökälle vaikka hattu, kruunu tai jalkaan kengät. Kirjoitetaan tauluun ötökän koko ja ulkonäkö, tieteellinen nimi, ravinto, elinympäristö ja viholliset.

Luontohahmo

Valitaan jokin hahmo luonnosta, eloton tai elollinen. Kirjoitetaan hahmosta asioita, jotka eivät näy ulospäin. Esimerkiksi: Mistä hän pitää? Mitä inhoaa ja pelkää? Millainen salaisuus hänellä on? Entäpä unelma? Onko hänellä erityisominaisuus tai lahjakkuus? Mitä erikoista hänelle on tapahtunut, josta muut eivät tiedä? Esitellään luontohahmo.

Luontohahmon tarina

Kirjoitetaan tarinakatkelma, jossa hahmo toimii. Tarinassa saa olla muitakin hahmoja. Apuna voidaan käyttää vaikkapa seuraavalla sivulla olevaa satukaavaa tai 7 virkkeen mininovelli -ohjetta.

Satukaava

1. Olipa kerran...
2. Joka päivä... Kunnes eräänä päivänä...
3. Siitä seurasi, että...

Tämän tyyppisillä lauseilla rakennetaan tarinan keskiosa, joten näitä tulee niin monta kuin tarvitaan, kunnes päästään tarinan loppuratkaisuun. Yksi yleinen merkki siitä, että ollaan saapumassa tarinan loppuun on se, kun jotain tarinan alussa mainittua palaa takaisin tarinaan.

4. Kunnes viimein...
5. Sen päivän jälkeen...
6. Tarvittaessa lopetuksessa voi lisäksi käyttää myös: Tämän tarinan opetus on...

Esimerkki:

Tuuhea puu

Olipa kerran tuuhea puu, joka seisoj jyvänä metsässä. Joka päivä tuuhea puu levitti oksansa linnuille, jotka tahtoivat istahtaa livertelemään kauniita laulujaan. Kunnes eräänä päivänä tuuhea puu ei jaksanut nostaa oksiaan, koska maa hänen allaan oli muuttunut roskamereksi. Linnut ihmettelivät, mikä puuta oikein vaivaa. Tuuhea puu kertoi, että ihmiset tuovat roskia metsään ja siksi se oli surullinen. Niinpä linnut päättivät kerätä kaikki roskat maasta. Sen jälkeen he pystyttivät tuuhean puun alle kyltin, jossa luki: suojele luontoa, niin luonto suojelee sinua. Sen päivän jälkeen kukaan ei pudottanut roskia metsään ja linnut saivat taas laulella tuuhean puun oksilla. Ihmiset istuivat kalliolla ja kuuntelivat luonnon ihmeellisiä salaisuuksia.

Seitsemän virkkeen novelli

1. Maiseman kuvaus
2. Joku tekee jotakin
3. Joku sanoo jotakin
4. Joku sanoo jotakin
5. Tapahtuu jotain yllättävää
6. Joku tekee jotakin
7. Maiseman kuvaus

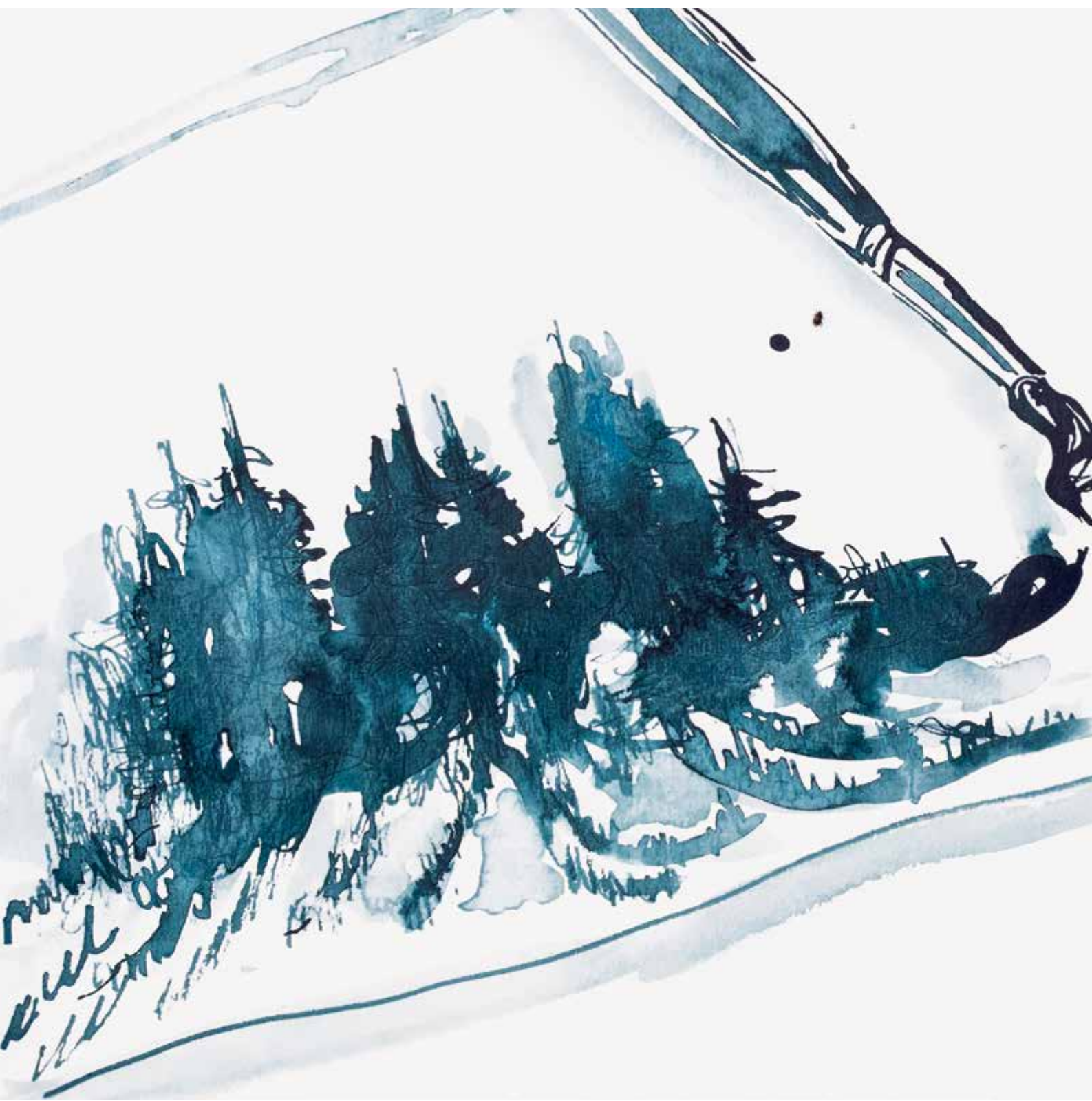
Esimerkki:

Tuuhea puu

Aamu oli valoisa, pulleat pilvet lipuivat taivaalla rauhallisesti eteenpäin. Tuuhea puu venytteli, kohotti sitten oksansa linnuille, jotka tahtoivat istahtaa oksalle livertelemään kauniita laulujaan. Mutta sitten eräänä päivä tuuhea puu huomasi maassa roskameren, kauhistui ja huudahti: "Voi ihmiset, miksi te roskaatte luontoa? Minä en jaksakaan enää nostaa oksiani." Silloin linnut lennähtivät puun luokse ja keräsivät kaikki roskat maasta. Sen jälkeen he pystyttivät tuuhean puun alle kyltin, jossa luki: "Suojele luontoa, niin luonto suojelee sinua." Ilta alkoi hämärtää, linnut sulkiivat silmänsä tuuhean puun lempeillä oksilla.

Muistiinpanoja

KUVATAIDe

Maarit Myllynen

Ihmisellä on luontainen tarve ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan kuvallisesti. Kuvataidekasvatuksen keinoin voidaan päästä käsiksi sellaisiinkin tunteisiin ja ajatuksiin, joista on olemassa jokin intuitio tai esiymmärrys, mutta joita ei vielä pysty sanallistamaan.

Kulttuurimme on kuvia täynnä. Visuaalista osaamista vahvistamalla tuetaan osaltaan lasten ja nuorten monilukutaidon kehittymistä.

Kuvat ja niiden viestit vaikuttavat meihin voimakkaasti. Median ympäristöaiheisiin liittyvä kuvamaailma on melko dystooppinen. On tärkeää oppia tarkastelemaan kuvia rakentavan kriittisesti. Kuvataiteen keinoin voidaan myös kuvitella ja luoda vaihtoehtoisia, toiveikkaampia kuvia tulevaisuudesta.

Kuvien kautta voi vaikuttaa yhteiskunnassa. Mitä enemmän kuvien lukemista ja tekemistä harjoittelee, sitä paremmaksi kuvilla vaikuttajaksi kehittyy.

Kuviskuntopiiri

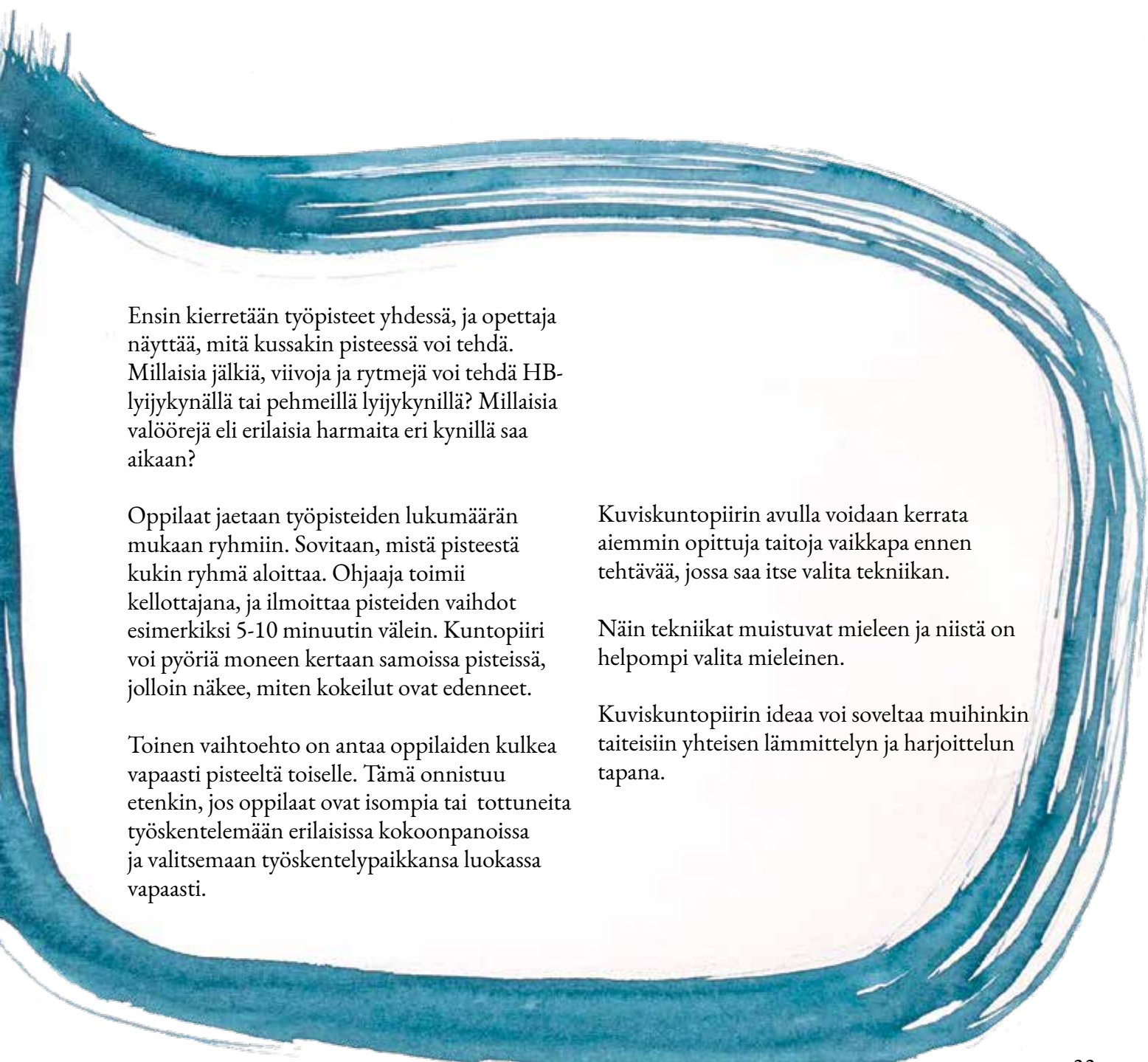
Kuvataiteen tekeminen on kehollista. Se voi olla kuin tanssia. Kuvan tekeminen ei ole lopulta niin kaukana liikunnasta, kun oikein pääsee vauhtiin.

Työskennellä voi seisten pöydän ääressä, maalaustelineillä, seinälle kiinnitetyn paperin äärellä tai lattialla. Luokkahuoneesta voi lähteä ulos käytäville, pihoille, puistoihin, metsiin tai teollisuusalueille.

Ideoimani Kuviskuntopiiri on hauska ja yhteisöllinen menetelmä virittäytyttäessä uuteen tehtävään. Kuviskuntopiirissä harjoitellaan ja verrytellään eri tekniikoita yhdessä ja kuljetaan yhdeltä harjoittelupisteeltä toiselle. Näin yhtä tekniikkaa toistetaan ja harjoitellaan monta kertaa ennen varsinaista tehtävää.

Kuviskuntopiiri soveltuu hyvin uuden taidon tai tekniikan opetteluun. Kuviskuntopiiri rakennetaan tilaan, kuten liikunnallinen esikuvansa: Eri puolille huonetta järjestellään sopivat työpisteet joko isoille pöydille tai lattialle. Työpisteitä voi olla keskimäärin neljä kappaletta tehtävästä ja ryhmän koosta riippuen. 4-8 oppilasta työpisteessä on sopiva määrä. Kussakin työpisteessä harjoitellaan tiettyä kuvallisen ilmaisun sisältöä tai tekniikkaa yhdessä isolle paperille esimerkiksi seuraavasti:

1. Lyijykynä HB, 3B ja 6B, erilaiset jäljet
2. Lyijykynä HB, 3B ja 6B, valöörit
3. Hiili, erilaiset jäljet
4. Hiili, valöörit

Ensin kierretään työpisteet yhdessä, ja opettaja näyttää, mitä kussakin pisteessä voi tehdä. Millaisia jälkiä, viivoja ja rytmejä voi tehdä HB-lyijykynällä tai pehmeillä lyijykynillä? Millaisia valöörejä eli erilaisia harmaita eri kynillä saa aikaan?

Oppilaat jaetaan työpisteiden lukumäärän mukaan ryhmiin. Sovitaan, mistä pisteestä kukin ryhmä aloittaa. Ohjaaja toimii kellottajana, ja ilmoittaa pisteiden vaihdot esimerkiksi 5-10 minuutin välein. Kuntopiiri voi pyöriä moneen kertaan samoissa pisteissä, jolloin näkee, miten kokeilut ovat edenneet.

Toinen vaihtoehto on antaa oppilaiden kulkea vapaasti pisteeltä toiselle. Tämä onnistuu etenkin, jos oppilaat ovat isompia tai tottuneita työskentelemään erilaisissa kokoonpanoissa ja valitsemaan työskentelypaikkansa luokassa vapaasti.

Kuviskuntopiirin avulla voidaan kerrata aiemmin opittuja taitoja vaikkapa ennen tehtävää, jossa saa itse valita tekniikan.

Näin tekniikat muistuvat mieleen ja niistä on helpompi valita mieleinen.

Kuviskuntopiirin ideaa voi soveltaa muihinkin taiteisiin yhteisen lämmittelyn ja harjoittelun tapana.

Minäpuu

Ennen varsinaista Minäpuu-tehtävää harjoitellaan eri tekniikkavaihtoehtoja edellä kuvatun Kuviskuntopiirin avulla. Ohjaaja voi valita tästä sopivat tekniikat tai soveltaa oman tarpeensa mukaan. Monen tekniikan harjoittelu yhdellä kertaa sekä omien valintojen tekeminen sopivat isommille oppilaille, joilla on jo kokemusta ja harjaantuneisuutta eri kuvataiteen menetelmistä. Jos oppilaat ovat pienempiä, voidaan valita yksi tekniikka, jota harjoitellaan ensin Kuviskuntopiirin tapaan yhdessä isoille papereille.

I Lämmittely

TUTUSTUMINEN PUUKUVIEN AVULLA

Tarvikkeet:

Kuvia puista, esim.

-postikortteja

-taidekuvia

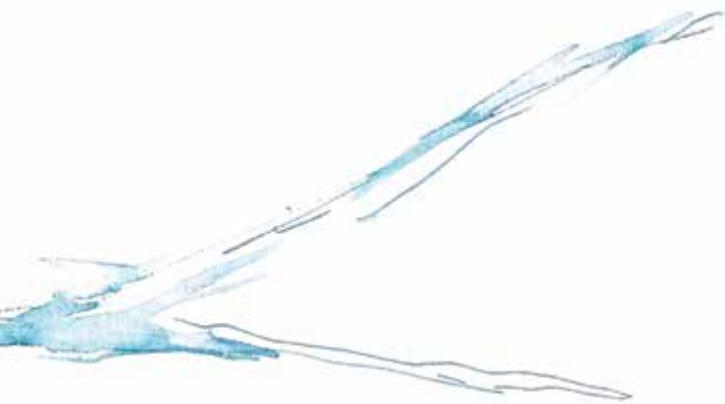
-valokuvia

-oppilaiden omia kuvia

Ohjaaja voi tulostaa valmiiksi erilaisia taide- ja valokuvia puista. Postikortit ovat myös käyttökelpoisia. Osallistujia voi myös pyytää tuomaan tunnille jonkin itselle merkityksellisen kuvan puusta.

LEIKIN KULKU

Istutaan piirissä. Ohjaaja laittaa esimerkiksi kaarnanpalan tai kiven kiertämään piirissä merkiksi puheenvuorosta. Näytetään vuoron perään puukuva muille. Kerrotaan oma nimi. Miksi valitsin juuri tämän puun? Mitä yhteistä minulla ja kuvan puulla on?

Kuviskuntopiiri Minäpuu-tehtävään

Kuntopiirin työpisteet:

1. HIILI

Tarvikkeet:

Hiili

Säämiskä

Hiilikumi

Iso paperi

Hiilipisteessä kokeillaan yhdessä eri paksuisia hiiliä, lisäksi nuotiohiiltä, jos sitä on saatavilla. Minkälaisia jälkiä hiilellä saa tehtyä? Minkälaisia viivoja, pisteitä, rytmejä ja muotoja? Minkälaista liikettä? Minkälaisia valööreja eli harmaan sävyjä, tummaa ja vaaleaa? Teräviä muotoja, orgaanisia, pehmeitä muotoja? Kokeillaan, miten hiiltä voi levittää ja pyyhkiä pois säämiskällä. Jos säämiskää ei ole, niin mikrokuituliinan pala tai käsipyyhepaperikin käyvät. Entä miten hiiltä voi poistaa hiilikumilla tai sinitarranpalalla pyyhkimällä?

2. JUOKSEVA TUSSI TAI MUSTE

Tarvikkeet:

Musta juokseva tussi tai muste

Tussi- tai akvarellisiveltimet

Grilli- tai coctailtikut

Bambupiirtimet

Kaislat

Suihkepullot

Paksu vähintään 200g/m² rullapaperi

Kokeillaan, millaisia eri jälkiä voi saada aikaan juoksevalla tussilla tai musteella isolle paperille eripaksuisilla siveltimillä ja eri piirtimillä, kuten isoilla ja pienillä siveltimillä, erilaisilla puutikuilla, bambupiirtimillä tai kaislasta itse valmistetuilla piirtimillä. Kaislapiirrin tehdään siten, että kaislasta leikataan noin 25 cm pätkä. Päät leikataan viistoon, jolloin ne toimivat kuin sulkakynä. Muste leviää hienosti suihkauttamalla suihkepullosta hieman vettä sen päälle.

3. RAAPEKARTONKI

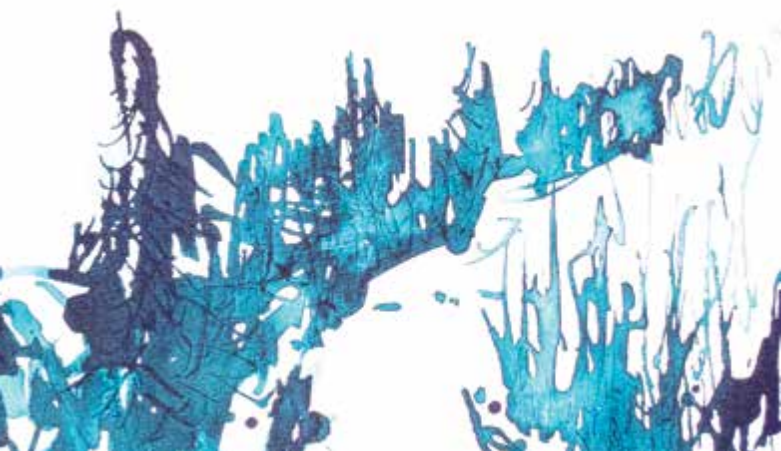
Tarvikkeet :

Raapekartonki

Raapeterät

Harjoitellaan yhdessä raapeterän kädessä pitämistä ja käyttöä. Millaisia jälkiä ja muotoja sillä saa aikaan raapekartongille? Entä miten voi “varjostaa” raaputtamalla ristikkoo eli viivoja ristiin? Mustalle raapekartongille tehtäessä jäljet tulevat negatiivisina, kuten vanhan ajan filmikameroiden negatiiveissa.

Raapekartonkia voidaan valmistaa itsekin värjäämällä valkoista kartonkia juoksevilla tussilla mustaksi. Kun tussimuste on kuivunut, voidaan pintaa raaputtaa kuten raapekartonkia.

4. PIKATEMPERA PULLOPEITEVÄREILLÄ

Tarvikkeet:

Pullopeitevärit (perusvärit)

Luomukananmunia

Siveltimiä

Iso maalauspaperi

Pullopeitevärien värit saa hehkumaan tällä yksinkertaisella pikatemperareseptillä: Kastetaan sivellin pullopeiteväriin, kastetaan se sitten kevyesti sekoitettuun kananmunaan ja maalataan. Jokaiselle oppilaalle lorautetaan pieneen kippoon noin 1 rkl kananmunaa. Yhdestä kananmunasta riittää monelle oppilaalle. Harjoitellaan yhdessä kananmunan käyttöä pullopeitevärin kanssa isolle paperille. Harjoitellaan vihreiden sävyjen sekoittamista sinisestä ja keltaisesta sekä ruskeiden sekoittamista kaikista pääväreistä eli punaisesta, keltaisesta ja sinisestä. Kokeillaan myös orgaanisten muotojen maalaamista: erilaisia kiemurtelevia oksistoja, erimallisia ja -sävyisiä lehtiä, puun kaarnan sävyjen ja kuvioiden maalaamista.

Pienempien oppilaiden kanssa voidaan Minäpuu-tehtävässä keskittyä pelkästään tähän tekniikkaan. Silloin Kuviskuntopiirin pisteet voivat olla:

Vibreiden sekoittaminen sinisestä ja keltaisesta

Ruskeiden sekoittaminen punaisesta, keltaisesta ja sinisestä

Kananmunan käyttö pullovärin kanssa

Erilaisten orgaanisten, puumaisten muotojen maalaaminen

II Virittäytyminen

Työskentely aloitetaan kehollisella harjoituksella, jossa eläydytään puun kasvuun siemenestä isoksi puuksi.

Tarvitaan lattiatilaa joko luokassa tai esim. jumppasalissa. Oppilaat ottavat oman tilan lattialta, ei liian läheltä toisia. Aloitusasentona tekeydytään pieniksi siemeniksi lattialle mykkyrään kivasentoon.

Ohjaaja:

“Olet siemen maassa. Tunnet kevätauringon lämmön ja virkistävän sateen. Alat pikku hiljaa heräillä ja kasvaa. Ensin olet pieni itu, joka kurkottaa (käsillä) varovasti ylös päin. Samalla kasvatat juuria alas maahan. Puu kasvaa pieneksi taimeksi. Voit nousta kyykkyyn. Siitä puu jatkaa hitaasti kasvuaan yhä korkeammaksi ja suuremmaksi. Lopulta olet seisaallasi. Runkosi on täydessä mitassaan. Millainen runko se on? Kätesi alkavat nousta oksiksi ja sormet harottaa yhä pienempinä oksina. Millaisia ovat oksat? Puuhun kasvavat lehdet. Millaiset lehdet ne ovat? Millaisia värisävyjä ja muotoja niissä on? Alat huojua

tuulessa. Kuuletko lehtien havinan? Nyt tulee myrsky, huojut kovaa, mutta et katkea. Sitten tuuli tyyntyy. Seisot paikallasi koko komeudessasi. Hengitä syvään. Tunne puun tuoksu. Voit avata silmäsi.”

III Yksilötyöskentely

Ryhdytään tekemään omaa Minäpuuta valitulla tekniikalla. Äsken koettua, nähtyä, kuultua ja haistettua voi käyttää apuna. Jokainen saa tehdä juuri sellaisen puun kuin haluaa. Ei ole mitään oikeaa tai väärää tapaa tehdä Minäpuuta.

Ohjaaja voi esittää vielä apukysymyksiä:

Jos olisit puu... Millainen puu olisit? Olisitko havupuu, lehtipuu vai satupuu? Olisitko matalakasvuinen vai korkealle kurottava puu? Millaiset juuret sinulla olisi? Laajat pinnassa kulkevat vai syvälle maahan tunkeutuvat ja tukevat? Olisitko tuuhealehtinen vai kenties lehdetön, monihaarainen vai selkeän suora ja jämäkkä? Miten nämä ominaisuudet näkyvät kuvassasi?

Lopuksi Minäpuista voidaan tehdä vertaisarvointi seuraavassa luvussa esiteltävän Ravitsevan palautteen kannun avulla.

IV Laajentaminen ja syventäminen

Minäpuu-tehtävään käyvät monet eri tekniikat. Upeita töitä syntyy vaikkapa värillisillä juoksevilla tusseilla ja musteilla.

VILLOILLA “MAALAILU”

Piirtämisen tai maalaamisen jälkeen voidaan neulahuovuttaa omat Minäpuut. Ensin huovutetaan noin 30 x 30 cm litteä tausta. Sen jälkeen “maalailaan” erivärisillä villoilla taustan päälle maisema. Neulahuovutetaan se kiinni. Sitten muotoillaan villoista puu, joka neulahuovutetaan taustan päälle. Muistetaan käyttää erisävyisiä villoja, samoin kuin maalatessakin käytetään erisävyisiä maaleja.

Ravitsevan palautteen kannu

Oppimiseen liittyy palautteen antaminen ja arviointi. Taiteen tekemisessä on kyse minuudesta, omien syvien tunteiden ilmaisusta ja oman persoonan paljastamisesta, näkyväksi tai kuuluvaksi tekemisestä. Taiteellista prosessia ja tuotosta arvioitaessa arvioijalta vaaditaan herkkyyttä ja viisautta. Jokainen meistä kaipaa kannustavaa palautetta.

Keksimälläni Ravitsevan palautteen kannun menetelmällä voidaan harjoitella palautteen antamista ja vastaanottamista. Sen avulla oppilaat voivat kaataa kannusta ravitsevaa palautetta toistensa päälle. Näin voidaan ruokkia sitä hyvää, mitä jokaisen työssä on. Hyvin kasteltuna ja ravittuna taiteilijuuden taimi voi kasvaa vahvaksi ja alkaa kukoistaa.

Oppilas piirtää ison yksinkertaisen kannun ääriviivat A3-paperille. Halutessaan ohjaaja voi kopioida oppilaille valmiit kannukuvat s. 43.

Jokainen oppilas asettaa tekemänsä kannun kuvan tai kopion arvioitavan työnsä viereen. Oppilaat kulkevat tilassa käyden jokaisen työn luona. Kuhunkin kannuun kirjoitetaan, mitä hyvää työssä omasta mielestä on. Lopulta palataan oman työn luokse. Luetaan oma palaute ja nautiskellaan! Lopuksi ravitsevan palautteen voi vielä “kaataa” kannusta työn päälle. Tämä voi olla hauskaa ainakin nuoremmista oppilaista.

Jos oppilaat haluavat, ravitsevat palautteet voidaan myös lukea ääneen. Tällöin edetään istumajärjestyksessä niin, että edellinen oppilas lukee aina seuraavan palautteen ja lopuksi “kaataa” sen työn päälle.

Luonnon aareaitta ja Kierrätysaarearkku

Ympäristötietoisuutta voidaan herätellä suosimalla kuvataidetyöskentelyssä uusiutuvia, myrkyttömiä luonnonmateriaaleja sekä roska- ja kierrätysmateriaaleja. Molemmat säästävät luontoa olemalla hiilineutraaleja ja energiapihejä materiaaleja.

Luonnon aareaitta

Pihalta, puistoista ja metsäretkiltä voidaan kerätä yhdessä luonnonmateriaaleja Luonnon aareaittaan. Sen voi perustaa vaikkapa vanhaan matkalaukkuun, koriin, puiseen laatikkoon tai koristeltuun pahvilaatikkoon. Luonnon aareaitan tarpeita voi hyödyntää taidetyöskentelyssä, kuten tämän oppaan Kuviskuntopiirissä tai Visuaalisessa ideariihessä.

Pohditaan yhdessä, mitä luonnosta saa ottaa ilman maanomistajan lupaa, ja mitä ei.

Luonnosta saa kerätä:

- maahan pudonneita kuivia risuja, lehtiä, käpyjä ja terhoja
- rauhottamattomia kasveja sellaisista paikoista, missä niitä kasvaa paljon
- marjoja
- sieniä

Luonnosta ei saa kerätä:

- sammalta
- jäkälää
- maassa makaavan puun osia
- soraa ja kiviä
- rauhoitettuja kasveja

Lisäksi on muistettava, että puita ei saa vahingoittaa.

Kierrätysaarreakku

Kierrätysmateriaalit ovat käyttökelpoisia monissa tehtävissä. Luokkaan voidaan perustaa Kierrätysaarreakku. Siihen kootaan esimerkiksi kotien turhia tavaroita, kouluun tai päiväkotiin unohtuneita vanhoja parittomia sukkia sekä kierrätyskeskuksen tai kirpputorin ilmaisosastolta saatua materiaalia.

Kierrätysaarreakkuun sopivaa materiaalia ovat esimerkiksi:

- vanhat muovilelut
- napit
- parittomat sukat ja lapaset
- vanhat solmiot
- kangastilkut
- narut ja langat
- matonkuteet
- kartongit
- pahvirasiat
- puunpalat
- metalliromu

Visuaalinen ideariihi ympäristökysymysten käsittelyssä

Ympäristöongelmia ja oppilaiden ympäristöön liittyviä huolia voidaan käsitellä luovan ongelmanratkaisun menetelmillä.

Kun oppilaiden kanssa käsitellään ympäristöasioita, voi esille nousta huolenaiheita tai ympäristöahdistusta. Huolista on hyvä keskustella yhdessä ja niitä voidaan työstää kuvataiteen keinoin esimerkiksi perinteisen ideariihen tai ideoimani Visuaalisen ideariihen avulla. Näin huolia ei jäädä murehtimaan yksin, vaan ne otetaan yhteiseen käsittelyyn.

Yksilö- ja ryhmätyö

Jokainen kirjoittaa lapulle itseä mietityttävän ympäristökysymyksen tai -huolen. Ohjaaja kokoaa samantyyppiset kysymykset yhteen. Laput asetellaan pöydälle kysymysryhmittäin.

Oppilaat jaetaan 4-5 hengen pienryhmiin. Jokainen ryhmä valitsee jonkin kysymysryhmän käsiteltäväkseen. Aloitetaan perinteisen ideariihen tapaan: Kukin ryhmä saa tehtäväkseen keksiä ongelmaan tai huoleen ratkaisun ideariihen avulla. Ideariihessä kaikki villeimmätkin ratkaisuehdotukset hyväksytään ja kirjataan ylös. Tarkoituksena on, että annetaan luovuuden virrata vapaasti.

Vapaan ideoinnin jälkeen aletaan valita parhaita ratkaisuja. Ensin ratkaisuehdotukset luetaan ryhmässä ääneen. Jokainen ryhmäläinen saa ympyröidä omasta mielestään parhaan idean. Valintoja perustellaan ja ideoista keskustellaan ryhmän kesken. Valitaan yksi ratkaisuehdotus työstettäväksi eteenpäin Visuaalisen ideariihen menetelmällä.

Vaihtoehtoisesti voidaan lähteä työstämään Visuaalisella ideariihellä yhtä etukäteen valittua ongelmaa.

Seuraavaksi ohjaaja jakaa pienryhmille laput, joissa jokaisessa on erilainen visuaalinen toteutustapa:

1. Kollaasi
2. Muovailuvaha
3. Kierrätysmateriaalit
4. Luonnonmateriaalit
5. Varjoteatteri dokumenttikameralla tai piirtoheittimellä
6. Elävä patsas

Ryhmien tulee esittää ongelma ratkaisuineen saamallaan visuaalisella toteutustavalla ja siihen liittyvillä materiaaleilla. Ohjaaja on laittanut materiaalit valmiiksi.

KOLLAASI

Tarvikkeet:

Väripapereita

Sakset

Liimapuikko

A3 -paperi kollaasin taustaksi

Tehtävänä on leikata ja liimata ongelmaa ja sen ratkaisua esittävä kollaasikuva. Osa paloista voidaan myös jättää liimaamatta. Niitä voidaan liikuttaa esitysvaiheessa niin, että ongelmasta päästään ratkaisuun.

MUOVAILUVAHA

Tarvikkeet:

Erivärisiä muovailuvahoja

Muovaillaan ongelmaa esittävä patsasrykelmä.

Siinä voi olla hahmoja ja maisemaa.

Esitysvaiheessa hahmoja voidaan liikuttaa ja ne voivat puhua päästäkseen ongelman ratkaisuun.

KIERRÄTYSMATERIAALIT

Tarvikkeet:

Sekalaista kierrätysmateriaalia

Kierrätysaarreakusta

Maalarinteippiä, pakkausteippiä tai sähköteippiä

Naruja

(Kuumaliimaa

Opettaja valitsee sopivan määrän kierrätysmateriaalia käytettäväksi. Materiaalissa voi olla jotain isokokoista, jotain pienempiä osia ja ihan pikkunippeliä sekä nauhoja ja naruja. Materiaalista kootaan yhteen naruilla, teipillä tai liimalla veistos, joka esittää ongelmaa ja sen ratkaisua.

LUONNONMATERIAALIT

Tarvikkeet:

Luonnonmateriaaleja Luonnonaareitasta

Käpyjä

Eripituisia keppejä ja tikkuja

Neulasia

Lehtiä

Kasvinosia

Kiviä

Tehdään luonnonmateriaaleista pöydälle flat lay -tyylinen "litteä asetelma" tai esillepano, jota on tarkoitus katsoa ylhäältä päin. Asetelmasta voi myös ottaa valokuvan. Asetelma esittää ongelmaa ja sen ratkaisua.

VARJOTEATTERI

Tarvikkeet:

Mustaa paperia

Lyijykyniä ja kumeja

Sakset

Grillitikkuja

Teippiä

Värikalvoja

Dokumenttikamera tai piirtoheitin

Ryhmän tehtävänä on suunnitella ongelmaan liittyvät varjoteatterihahmot. Hahmot piirretään paperille ja leikataan irti. Hahmon alaosaan kiinnitetään grillitikku teipinpalasella. Piirtoheittimelle tai dokumenttikameran alustalle luodaan nopea maisema ja tunnelma värikalvoilla. Esitystilanteessa esitetään pieni varjoteatteriesitys, jossa ongelma ratkeaa.

ELÄVÄ PATSAS

Patsas muodostetaan oppilaista. Yksi on “kuvanveistäjä”, joka muotoilee patsaan. Lopuksi hän voi vielä liittyä osaksi patsasta. Alkutilanteessa on tarkoitus esittää valittu

ongelma. Lopuksi patsas alkaa elää esittäen ratkaisuehdotuksen ongelmaan. Esitysvaiheessa katsojilla on silmät kiinni siihen asti, kunnes patsas on valmis. Ohjaaja sanoo: “Silmät auki.” Patsas on pari minuuttia paikallaan. Ohjaaja taputtaa kädet yhteen ja sanoo “Olkaa hyvät”, jolloin patsas alkaa elää ja esittää oman ratkaisunsa. Lopuksi keskustellaan: “Mitä näkyi aluksi? Keitä patsaassa oli? Mikä ongelma oli kyseessä? Mitä sitten tapahtui?”

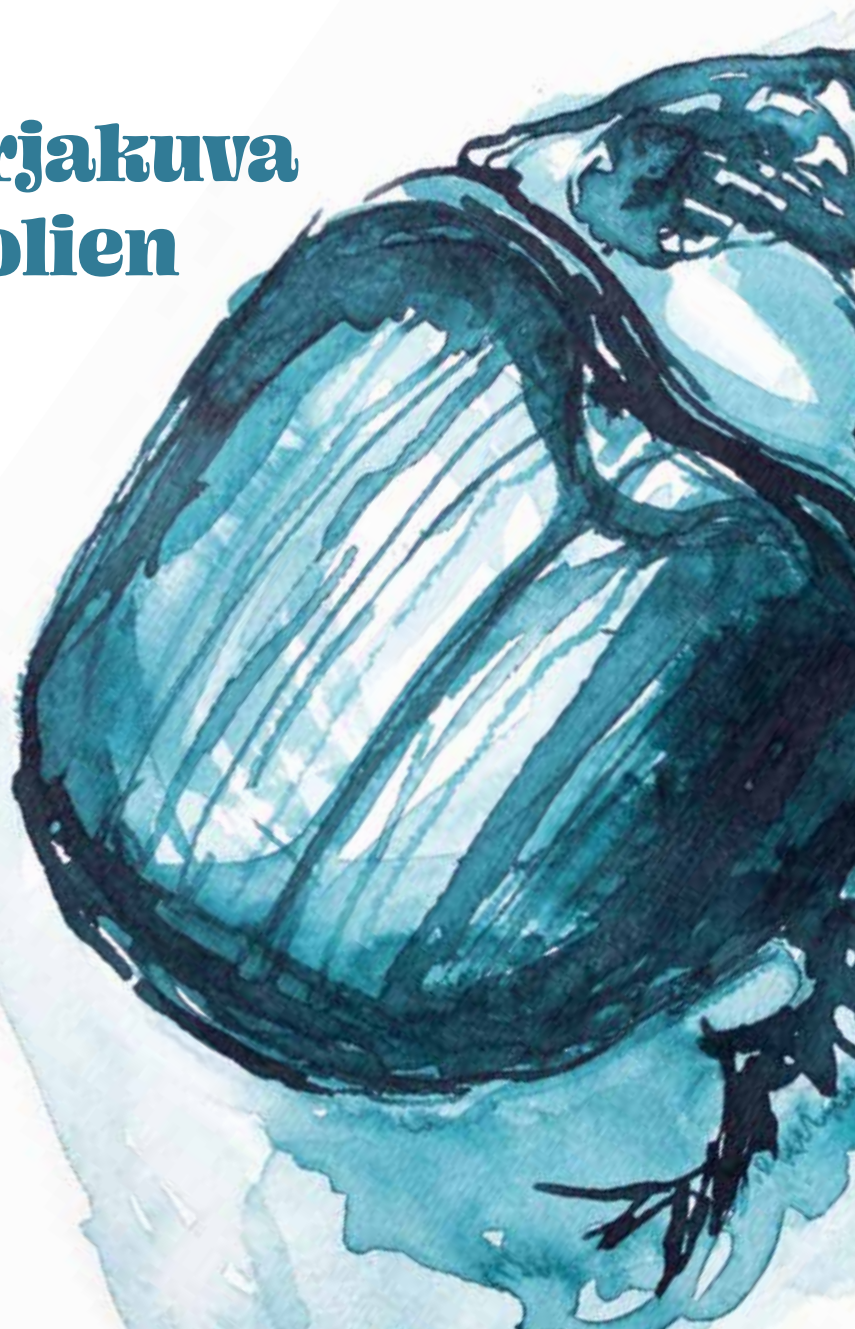
Laaientaminen ja syventäminen

Jos aikaa on käytettävissä enemmän, eri ratkaisut voidaan myös valokuvata, videokuvata tai tehdä niistä stop motion -animaatio. Videossa ja animaatioissa saadaan konkreettisesti näkyväksi muutos ongelmasta ratkaisuun. Animaatioita voi tehdä perinteisen vaha-animaation lisäksi oikeastaan mitä vain materiaaleja käyttäen.

Jatkettava sarjakuva ympäristöhuolien käsittelyssä

Toinen kuvataiteen menetelmä, jota voi käyttää ympäristökysymysten tai -huolien käsittelyssä, on jatkettava sarjakuva. Aluksi keskustellaan ympäristöön ja ilmastoon liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista huolenaiheista. Kysymyksiä voidaan myös kerätä kuten edellisen luvun Visuaalisessa ideariihessä. Sarjakuvien otsikot voidaan muotoilla näiden ympäristökysymysten tai -huolien pohjalta.

Sarjakuvan otsikoita voidaan myös kerätä oppilailta sana kerrallaan. Ohjaaja pyytää ensin esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyviä substantiiveja, kuten ilmastomielenosoitus, hiilidioksidipäästöt ja hiilinielu.

Sitten kerätään verbejä, kuten tanssia, ihmetellä ja pötkötellä. Seuraavaksi kerätään henkilöitä, hahmoja tai eläimiä, kuten karhu, lapset, mäntyvanhus. Lopuksi kerätään vielä adjektiivejä, kuten toimelias, huolestunut ja mahtava.

Ohjaaja kokoaa sanoista otsikoita sarjakuville tähän tapaan:

*Toimelias karhu tanssii
ilmastomielenosoituksessa.*

*Huolestuneet lapset ihmettelevät
hiilidioksidipäästöjä.*

*Mahtava mäntyvanhus pötköttelee
hiilinielussa.*

KOLMEN RUUDUN STRIPPISARJAKUVA A 4 -PAPERILLE:

Ohjaaja kirjoittaa sarjakuvien otsikot strippiruudukoiden ylälaitaan. Otsikoita voi olla vaikka kolme erilaista. Oppilaat jaetaan kolmen hengen ryhmiin. Ohjaaja kopioi tarvittavan määrän sarjakuvaruudukoita siten, että jokainen pienryhmä saa oman ruudukkonsa. Ensimmäinen oppilas piirtää ensimmäisen ruudun, toinen toisen ja kolmas kolmannen ruudun. Lopuksi töitä katsellaan koko luokan kanssa yhdessä.

KUUDEN RUUDUN SARJAKUVA A 3 -PAPERILLE:

Ohjaaja laittaa liikkeelle esim. neljä sarjakuvapohjaa luokan eri puolilta. Kunkin sarjakuvan ylälaitaan kirjoitetaan sarjakuvan nimi. Ensimmäinen oppilas piirtää ensimmäisen ruudun, jossa ilmenee ympäristöhuoli tai -ongelma. Huoleen keksitään jokin konkreettinen esimerkki, josta tarina lähtee liikkeelle. Sarjakuvaruudukot kulkevat istumajärjestyksessä aina seuraavalle.

Kukin oppilas piirtää ruudukkoon yhden kuvan. Viimeiseen ruutuun mennessä ongelman pitäisi olla ratkennut. Ruudukot voivat kiertää luokassa muun työskentelyn ohessa, ettei oppilaiden tarvitse odotella.

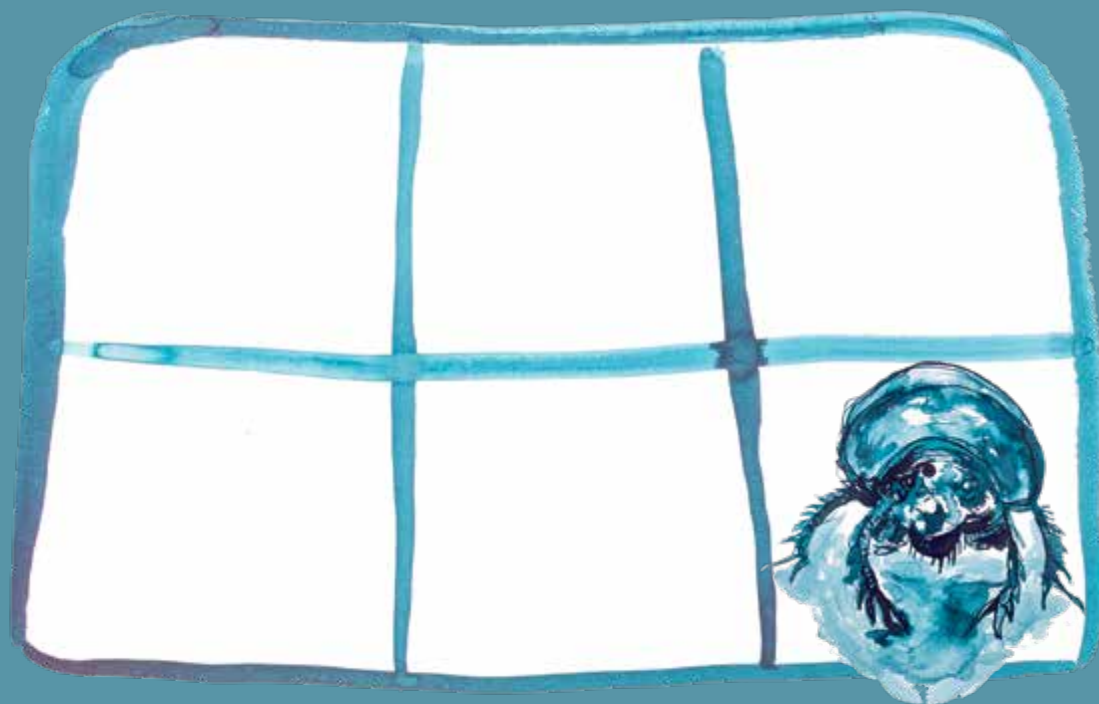
Lopuksi sarjakuvat kiertävät luettavina tai ne laitetaan pöydälle tai seinälle luettaviksi tai heijastetaan dokumenttikameralla valkokankaalle.

Laaientaminen ja syventäminen

Tehdään monta jatkettavaa sarjakuvaa, ja kopioidaan niistä sarjakuvakirja.

Tehdään sarjakuvan tarinoista pienoisenäytelmät tai elävät patsaat.

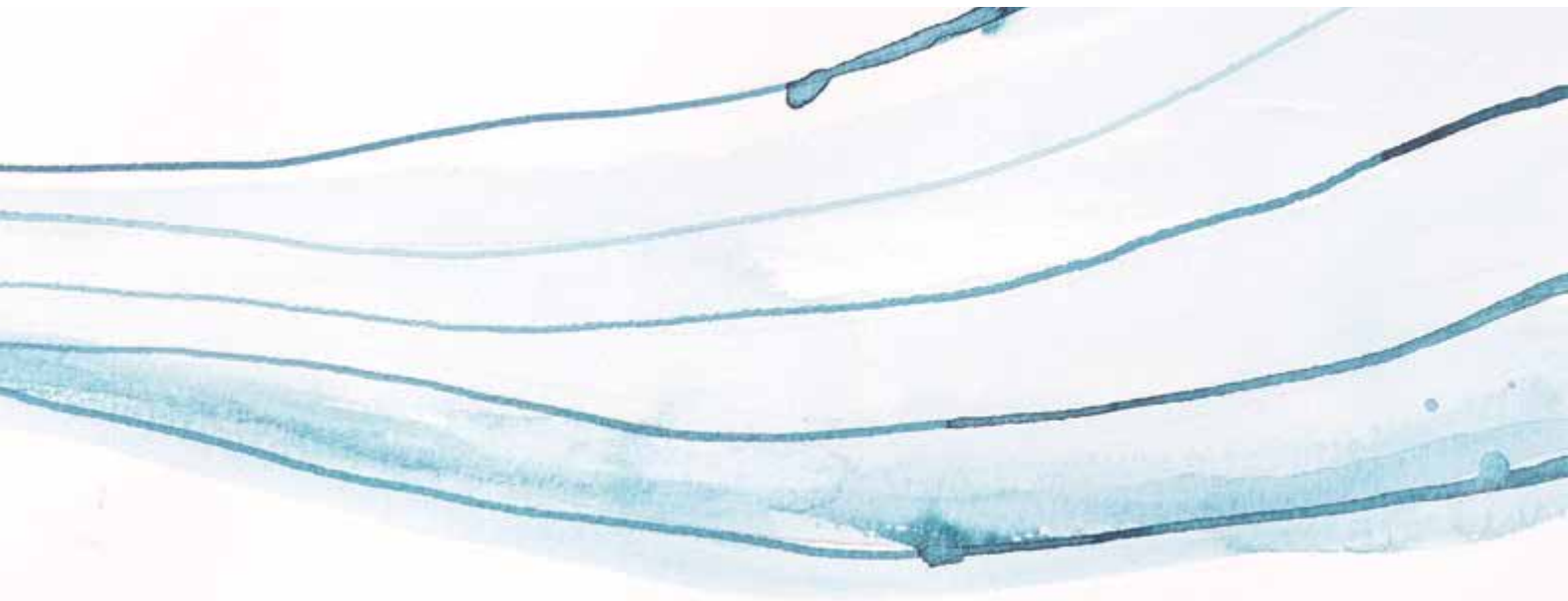
Kuvataan näytelmistä pienet elokuvat tai tehdään stop motion -animaatio.

Muistiinpanoja

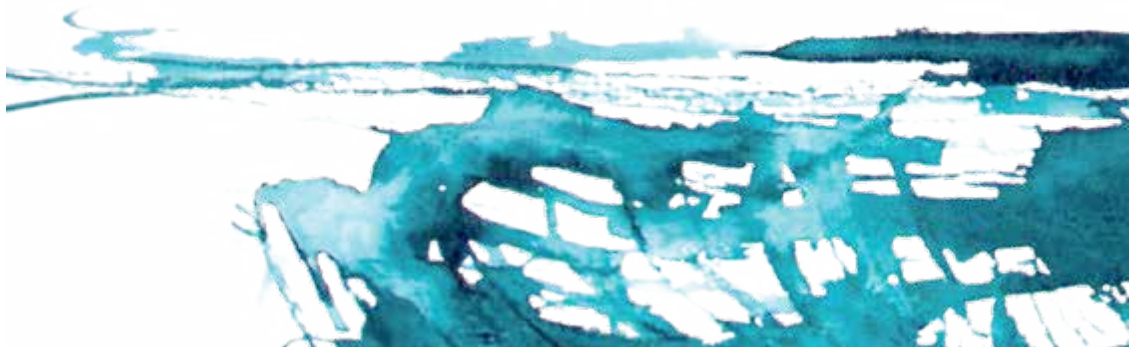
Musiikki

Anna Kuoppamäki

RYHMÄSÄVELTÄMISEN LÄHTÖKOHTIA

Musiikin tehtäväkokonaisuudet sopivat kaikenikäisille oppilaille, eivätkä ne vaadi aikaisempaa kokemusta musiikin tekemisestä. Ajatuksena on, että jokainen meistä voi olla säveltäjä ja osallistua työskentelyyn omista lähtökohdistaan käsin. Ryhmässä sävelletessä monesta pienestä palasta voi yhdessä syntyä hieno musiikillinen kokonaisuus. Ideoita säveltämiseen voidaan hakea esimerkiksi tarinankerronnan, draaman, liikkeen tai kuvaiteen avulla, kuten tämän oppaan esittelemissä harjoituksissa on tehty.

Lähtökohdat voivat olla myös musiikillisia, kuten esimerkiksi jokin tietty sävelasteikko, rytmiset kuviot tai vaikkapa erilaiset sointivärimaalailut. (Sointiväreillä tarkoitetaan tässä soittimien erilaisia äänenvärejä ja yhdistelemällä eri soittimia keskenään voidaan luoda erilaisia sointivärimaailmoja.) Tärkeintä on luoda yhteinen työskentelykulttuuri, jossa ideoita ja vaihtoehtoja uskalletaan ehdottaa ja kokeilla. Tehtäväkokonaisuudet on suunniteltu niin, että ne etenevät prosessimaisesti tehtävästä seuraavaan, mutta ne toimivat myös itsenäisinä tehtävinä.

Soiva metsä

VALMISTELUT

Tarvitset tilan, jossa on vapaata lattiatailaa sekä lämmittelyleikeille että soittamiselle yhdessä ja soittimia. Tähän käyvät kaikki soittimet, joita on saatavilla erilaisista koulusoittimista oppilaiden omiin soittimiin. Monipuolinen soitinvalikoima rikastaa pajan sointimaailmaa.

I LÄMMITTELY

Näistä hauskoista kontakti- ja reaktioleikeistä on olemassa erilaisia versioita.

ZIP-ZÄP! -LEIKKI

1. *ZIP!* Asetutaan piiriin niin, että kaikki näkevät hyvin toisensa. Leikissä lähetetään piiriä kiertäen kuumaa energiaa pelaajalta toiselle komentosanalla *ZIP!* Leikin aloittaja määrää suunnan. Energian lähettäminen tapahtuu liikuttamalla molempia käsiä lantion korkeudella kulkusuuntaan päin ja sanomalla samalla *ZIP!* Seuraava jatkaa samalla tavalla. Tarkoituksena on siis saada energia kiertämään mahdollisimman nopeasti pelaajalta toiselle.

2. *BOING!* Kuka tahansa voi kääntää energian kulkusuunnan nostamalla molemmat kädet ylös lähettäjänsä päin ja sanomalla *BOING!* Tällöin energia lähtee kulkemaan vastakkaiseen suuntaan.

3. *ZÄP!* Energian voi lähettää myös piirin yli jollekulle toiselle kuin viereiselle pelaajalle komennolla *ZÄP!* Tällöin otetaan katsekontakti valittuun kohteeseen ja osoitetaan molemmilla käsillä pelaajaa, jolle energia halutaan lähettää ja sanotaan *ZÄP!* On tärkeää näyttää selvästi, kenelle energia lähetetään. Energian saaja jatkaa haluamallaan tavalla (*ZIP* jompaan kumpaan suuntaan vierustoverille tai *ZÄP* edelleen piirin yli haluamalleen pelaajalle). Huom! *ZÄPiin* ei saa vastata *BOING*-komennolla, vaan leikki jatkuu aina *ZÄPin* jälkeen. *BOINGia* käytetään vain kulkusuunnan kääntämiseen piirin kehällä.

4. *DING-DONG!* Tämä on lisäkomento, jota kuka tahansa pelaaja voi käyttää omalla vuorollaan. Kädet laitetaan ”itämaiseen tervehdykseen”, kumarretaan ja sanotaan samalla *DING!* Muut vastaavat samalla tavalla sanoen *DONG!* Tämän jälkeen peli jatkuu.

Leikin ideana on toimia mahdollisimman nopeasti. Leikkiä voidaan jatkaa näin tai sitä voidaan pelata myös pudotuspelinä. Pelistä putoaa, jos sanoo väärän komennon tai hidastelee. Huom! Ohjaajan on hyvä kertoa pelaajille, että tässä leikissä “putoaminen” vie leikkiä eteenpäin. Jos pelaaja putoaa, saa hän itse tuulettaa muiden antaessa hänelle raikuvat aplodit. Leikki loppuu, kun on enää kolme pelaajaa jäljellä.

SAMMAKOT, PÖLLÖT JA VARIKSET

Otetaan piirissä luku kolmeen. Ykköset ovat sammakoita, kakkoset pöllöjä ja kolmoset variksia. Levittäydytään tilaan, suljetaan silmät ja kuljetaan tilassa ääntelemällä sammakon, pöllön tai variksen tavoin. Etsitään äänen perusteella omat lajitoverit ja muodostetaan ryhmä. Kun kaikki ovat löytäneet omat lajitoverinsa, avataan silmät ja tervehditään omaa ryhmää. *KVAK-KVAK, HUHUU, KRÄÄK!*

KANI-KANI

Seistään piirissä. Valitaan pääkani, jonka molemmilla puolilla on apukanit. Kanit muodostavat siis kanikolmikon. Pääkani nostaa molemmat kätensä päänsä yläpuolelle “kaninkorviksi”, liikuttaa nopealla liikkeellä kämmeniään edestakaisin ja sanoo kuuluvalla äänellä ja mahdollisimman nopeasti *KANI-KANI-KANI...!* Apukanit nostavat pääkanista katsottuna ulommaisesta kätensä “kaninkorvaksi” pääkanin molemmille puolille ja yhtyvät kani-kuoroon. Pääkani lähettää “kanituksen” uudelle pääkanille osoittamalla tätä molemmilla käsillään ja sanomalla *KANI!* Uusi pääkani ja apukanit jatkavat leikkiä samalla tavalla.

Tarkoituksena on toimia mahdollisimman nopeasti. Jos pääkani tai jompikumpi apukani ei huomaa heille annettua vuoroa tai esimerkiksi “kanittaa” väärällä kädellä, putoaa hän pelistä. Leikki jatkuu, kunnes jäljellä on enää voittajakolmikko.

II VIRITTÄYTYMINEN

SOITINPIIRI

Istutaan piirissä soittimien kanssa. Tähän sopii mikä tahansa soitin. Suljetaan silmät hetkeksi ja kuvitellaan olevamme metsässä. Mitä näemme, mitä kuulemme, miltä siellä tuoksuu? Valitaan yksi asia metsästä, jota halutaan matkia soittamalla. Se voi olla suuren kuusen huojuntaa tuulessa, metsäpuron solinaa, sateen ropinaa, jolkotteleva kettu tai piiloon pujahtava hiiri. Voidaan matkia joko ääntä tai liikettä. Kun on keksitty, mitä halutaan matkia, voidaan kokeilla sitä hetki rauhassa omalla soittimella.

Rakennetaan yhteinen soiva metsä siten, että yksi oppilas alkaa soittaa, seuraava kuuntelee hetken ja lisää ensimmäisen soittajan soittoon mukaan oman soittonsa. Näin edetään, kunnes kaikki ovat päässeet mukaan. Soitetaan hetki yhdessä.

Seuraavaksi jokainen soittaa vuorollaan valitsemaansa metsän ääntä. Ensimmäisen soittajan merkistä (esim. sisäänhengitys ja nyökkäys) muut tulevat mukaan soittoon ja matkivat mahdollisimman tarkkaan hänen soittoaan. Kuunnellaan nimenomaan soiton musiikillista ilmaisua, toisin sanoen, onko soitto esimerkiksi suhisevaa, hyppivää, kevyttä, raskasta, yhtäkestoista tai onko siinä mahdollisesti jokin rytmi. Ryhmässä voi olla hyvinkin erilaisia soittimia. Ei ole siis tärkeää soittaa juuri samoja säveliä, vaan matkia soittoa niin lähelle kuin se on mahdollista oman soittimen rajoissa.

Kun ollaan hetki soitettu yhdessä, voidaan yhdessä koettaa arvailla soiton aihetta. Aiheen valinnut voi myös antaa vihjeitä toisille (esim. onko kyseessä eläin tai vaikkapa kasvikuntaan kuuluva asia jne.). Jatketaan, kunnes kaikki ovat saaneet esittää oman metsä-äänensä.

KAPULEIKKI

Kapuleikissä luodaan pieniä pika-sävellyksiä edellisen harjoituksen metsä-ääniä käyttäen. Yksi soittaja valitaan kapellimestariksi eli “kapuksi” piirin keskelle. Kapu saa rakentaa äänimateriaalista oman versionsa soivasta metsästä. Hän pyytää haluamiaan soittajia mukaan kädellään näyttäen ja halutessaan myös sammuttaa soiton samalla tavalla. Kapu myös päättää, kuinka sävellys päättyy – ehkä ääni kerrallaan, ehkä yhteisestä merkistä. Valitaan uusi kapu, joka puolestaan luo oman versionsa.

Leikki kannustaa kokeilemaan ja leikkimään soivalla materiaalilla. Se tukee vuorovaikutustaitojen rakentumista ja kannustaa myös kapua miettimään, kuinka parhaiten voisi saada muut tekemään yhteistyötä kanssaan.

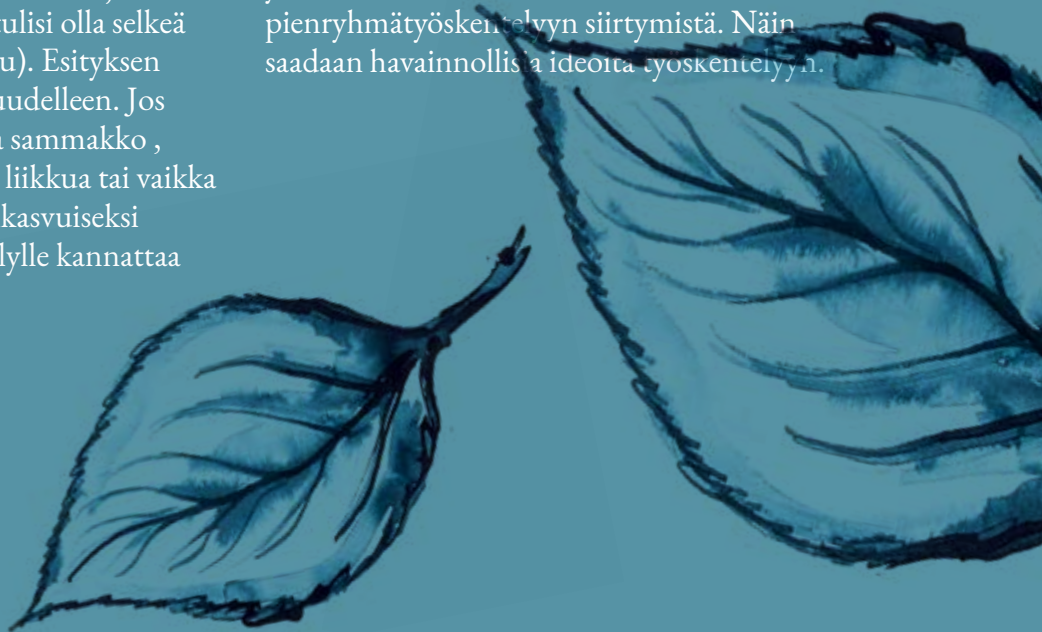
III RYHMÄTYÖ 1

KOHTAUS TAI KOREOGRAFIA

Jaetaan oppilaat 4-8 hengen ryhmiin. Tehdään pantomiimin keinoin esitys, jonka aiheena on jokin metsän elementti. Se voi olla jokin eläin, kasvikunnan edustaja tai muu metsässä oleva asia, esimerkiksi sammakko, voikukka tai vesi sen eri olomuodoissa.

Esitys voi olla koreografia tai draamallinen kohtaus. Esityksestä tulisi selvitä katsojalle valitun aiheen luonne ja sillä tulisi olla selkeä muoto (alku-keskikohta-loppu). Esityksen voi siis esittää samalla tavalla uudelleen. Jos siis aiheeksi olisi valittu vaikka sammakko, mietitään sen olemusta, tapaa liikkua tai vaikka sen kehitystä nuijapäästä täysikasvuiseksi sammakoksi. Aikaa työskentelylle kannattaa varata n. 30 min.

Esitetään ryhmätyöt toisille. Keskustellaan niistä yhdessä ja annetaan kannustavaa palautetta esittäjille. Kerrataan esitysten rakenteet ja mietitään, mitä esityksen elementtejä kannattaisi erityisesti hyödyntää seuraavassa ryhmäsävellystehtävässä. Esitysten luonteenomaisia piirteitä (esim. jonkun eläimen tapaa liikkua) voidaan myös yhdessä kokeilla soittimien kanssa ennen pienryhmätyöskentelyyn siirtymistä. Näin saadaan havainnollista ideointia työskentelyyn.

IV RYHMÄTYÖ 2

SÄVELLYSTEHTÄVÄ

Tehdään ryhmäsävellys edellisen esityksen pohjalta. Hyödynnetään työskentelyssä aiheen luonnetta ja esityksen muotoa. Mietitään, kuinka ne voisivat saada musiikillisen muodon. Soittimia valittaessa voidaan yhdessä miettiä, mitkä niistä ilmentäisivät parhaiten aiheen luonnetta tai jotain tiettyä koreografian tai kohtauksen piirrettä. Työskentelyssä kannattaa kokeilla erilaisia ideoita.

Saman tehtävän voi ratkaista monella eri tavalla. Välillä voidaan kokoontua yhteen toisten ryhmien kanssa ja pitää välikatsaus, jossa kaikki vuorotellen esittelevät, millaisia ideoita on jo alkanut syntyä. Ideoiden jakaminen vie kaikkien työskentelyä eteenpäin ja synnyttää uusia ideoita.

V ESITYKSET JA KOMMENTOINTI

Kaikkien ryhmien sävellykset esitetään toisille ja niistä käydään yhdessä keskustelua. Mietitään, mikä esityksessä oli erityisen hyvää ja toisaalta, mitä siinä vielä voisi vahvistaa. Tässä on hyvä tilaisuus harjoitella rakentavan palautteen antamista, sillä kaikki ovat vuorotellen esittäjän ja kommentoijan asemassa.

VI LAAJENTAMINEN JA SYVENTÄMINEN

Jos jatkotyöskentelylle on varattu aikaa, voidaan esityksiä vielä hioa ja/tai laajentaa. Voidaan yhdessä miettiä, kuinka tunnelmasta saisi vielä voimakkaamman. Yleensä oma ilmaisu tuntuu itsestä paljon suuremmalta kuin miten se välittyy kuulijoille. Jos halutaan tehdä yksi isompi sävellys, voidaan pienryhmien töitä yhdistellä toisiinsa. Voidaan myös rakentaa yhdessä siirtymiä yhdestä ryhmätyöstä toiseen ja näin kasvattaa yhteisen sävellyksen muotoa.

Äänipolkuja tilassa

Omasta kehosta ja luokkatilasta syntyvillä äänillä voidaan rakentaa hienoja äänimaisemia ja kokonaisvaltaisia kuuntelukokemuksia, jotka väreilevät koko kehossa. Äänen ja tilan suhde on mielenkiintoinen tutkimuskohde ja kuuntelukokemukseen vaikuttaa esimerkiksi se, kuunteletko ääniä yksin tai lähellä toisia.

VALMISTELUT

Tarvitset vain vapaata lattiatilaa.

I Lämmittely

KASAUTUVA LAULUIMPRO PIIRISSÄ

Istutaan tuolilla tai lattialla piirissä. Tässä harjoituksessa työskennellään yhdessä, mutta samalla omassa rauhassa. Tärkeintä on kuunteleminen ja uskallus lähteä leikkimään omalla äänellä.

Suljetaan silmät. Ohjaaja aloittaa kaikille mukavalta korkeudelta perusäänen (esim. hmm- tai duu-äänteellä), johon piirissä olijat yksi kerrallaan tulevat mukaan. Kun äänipiiri on rakentunut kokonaiseksi, saavat osanottajat alkaa kokeilla pieniä omia melodioita perusäänen ylä- tai alapuolelta. Pidetään kuitenkin yhdessä huolta siitä, että perusääni pysyy koko ajan mukana.

Kun ollaan vähän aikaa jatkettu näin, voidaan lauluun alkaa lisätä sihinöitä, suhinoita, pärinöitä, kloksutuksia, tai millaisia ääniä tahansa, joita omalla äänellä voi tuottaa. Muistetaan edelleen pitää perusääni mukana harjoituksessa. Jos kuullaan jonkun toisen tekävän jotain hauskan kuuloista ääntä,

voidaan lähteä siihen hetkeksi mukaan. Sopivan hetken tullen ohjaaja pyytää kaikkia vähitellen palaamaan yhteiseen perusääneen ja lauluimpro päättyy.

II Virittäytyminen

LIKKUVA ÄÄNI-IMPRO TILASSA

Jaetaan oppilaat kahteen ryhmään. Puolet oppilaista käyvät istumaan lattialle selät vastakkain kuuntelijoiksi. Toisen ryhmän kanssa mennään hetkeksi tilan ulkopuolelle tehtävänantoon: Tarkoituksena on rakentaa mahdollisimman kokonaisvaltainen ja kuuntelijoiden ympärillä liikkuva äänimaisema, jonka aiheena on metsä.

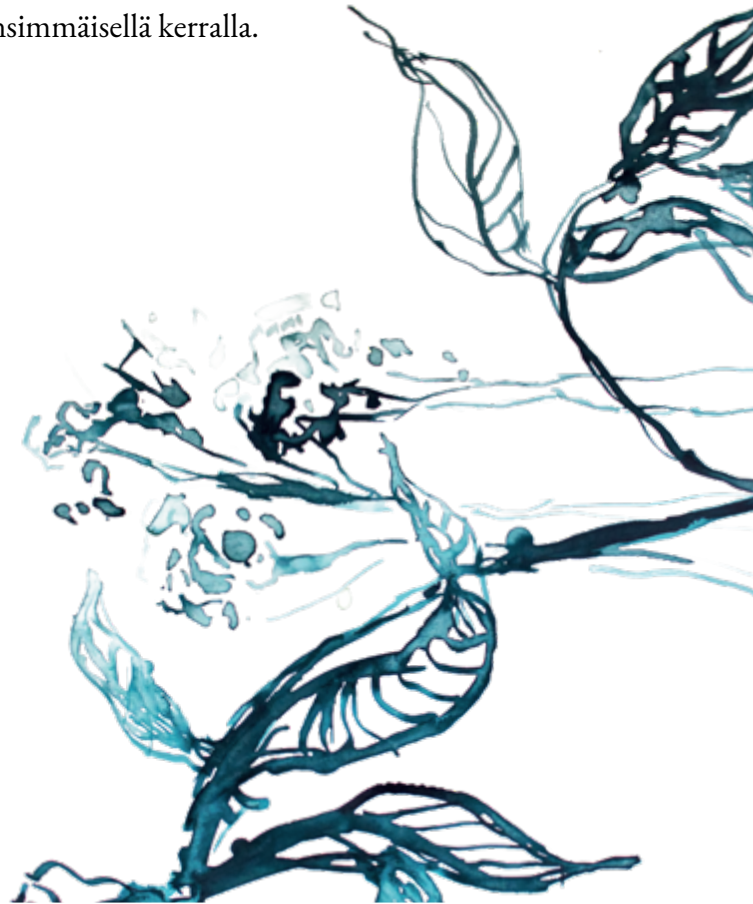
Äänilähteinä voi käyttää omaa ääntä, erilaisia kehon ääniä ja vaikkapa lattiaa. Kaikki improvisoijat tuottavat vapaasti metsän ääniä, kuten tuulen suhinaa, lehtien tai siipien kahinaa, sateen ropinaa tai lintujen viserrystä, mitä vain mieleen tulee.

Toisten ehdottamia ääniä kannattaa yhdessä lähteä vahvistamaan, jotta äänimaisemasta tulee mahdollisimman vaikuttava.

Kun tehtävä on kaikille selvä, sulkee kuunteleva ryhmä silmänsä ja improvisoiva ryhmä asettuu kuuntelijoiden ympärille tilan laitamille. Improvisojien on tarkoitus liikkua hiljaa kuuntelijoiden ympärillä siirtyen välillä myös kauemmaksi tai lähemmäksi kuuntelijoita samalla, kun tuotetaan äänimaisemaa. Lempeitä ja hiljaisia ääniä voi tehdä vaikka ihan yksittäisen kuuntelijan korvan juuressa. Tästä kuuntelijalle syntyy vaikutelma aivan kuin olisi äänimaiseman sisällä.

Ohjaajan tehtävänä on ohjata improvisaatiota sekä eleillä ja ilmeillä rohkaista ja innostaa oppilaita keksimään uusia metsä-ääniä sen aikana. Kun äänimaisemaa on tehty riittävän kauan, sovitaan hiljaisesti yhteinen lopetus. Kun "metsä" on täysin sammunut pois, antaa ohjaaja kuuntelijoille luvan avata silmät. Kuuntelijat saavat kertoa kokemuksistaan, siitä miltä kuunteleminen on tuntunut, millaisia asioita he ovat improvisaatioissa kuulleet, mihin paikkoihin äänimaisema on heidät ehkä vienyt.

Sen jälkeen vaihdetaan osia. Nyt kuuntelijat pääsevät improvisoimaan oman äänimaisemansa. Heille annetaan aiheeksi järvi. Tehtävänanto tapahtuu jälleen luokan ulkopuolella, jotta aihe pysyy uusille kuuntelijoille yllätyksenä. Miltä kuulostavat rantaan lyövät aallot, veden liplatus tai vaikka pintaan nousevat vesikuplat? Tehtävässä edetään samalla tavalla kuin ensimmäisellä kerralla.

On tärkeää sopia pelisäännöt yhdessä:

Kuuntelijoihin ei saa koskea.
Kovia ääniä ei tehdä toisen korvan juuressa.
Joillekin oppilaille jo pelkästään silmien sulkeminen saattaa tuntua pelottavalta.
Kuuntelukokemuksen täytyy tuntua turvalliselta. Usein toisten läheisyys auttaa tässä.

III Ryhmätyö

ÄÄNITEOS TILAAN

Jatketaan työskentelyä kahdessa ryhmässä ja kahdessa eri tilassa. Tila voi olla myös esimerkiksi portaikko tai käytävä. Tilan muoto voi antaa hauskoja ideoita ääniteoksen rakentamiseen. Tehtävänä on rakentaa ääniteos tilaan, jossa työskennellään. Tehtävässä voidaan käyttää omaa ääntä, kehon ääniä ja kaikkia äänilähteitä, joita tilasta löytyy. Laitetaan siis tila soimaan! Valitaan aiheeksi jokin luontopaikka, kuten vaikkapa aavikko tai tippukiviluola.

Suunnitellaan myös, kuinka yleisö sijoitetaan tilaan. Tässä voidaan käyttää mielikuvitusta. Voidaan esimerkiksi hyödyntää tilan muotoa tai siinä olevia huonekaluja. (Vrt. edellinen tehtävä, jossa kuunteleminen tapahtui istuen lattialla selät vastakkain).

IV Esitykset ja kommentointi

Ääniteokset esitetään niissä tiloissa, joihin ne on suunniteltu. Esittäjät opastavat kuuntelijat suunnitelluille paikoille. Esityksen jälkeen kuuntelijat saavat kertoa, millaisia kokemuksia ja mielikuvia ääniteokset heissä synnyttivät.

Veden teitä

VALMISTELUT

Tarvitaan tyhjää lattiailaa,
jossa mahdutaan liikkumaan
sekä tuoleja ja soittimia.

I Lämmittelyt

LIIKEIMPRO VEDEN OLOMUODOISTA

Jaetaan tila kolmeen osaan. Tilan toisessa reunassa on lämmin alue. Vesi on siellä virtaavaa ja sen liike pehmeää ja pyöreää. Toisessa reunassa puolestaan sijaitsee kylmä alue. Vesi on jäätynyt ja liikettä tapahtuu oikeastaan vain jään lohkeillessa. Tilan keskellä on nolla-alue, jossa muuttuminen sulasta jäätyneeseen ja päinvastoin, tapahtuu. Kuinka se voisi näkyä liikkeessä? Puolet oppilaista sijoittuu lämpimälle ja puolet kylmälle puolelle.

Tarkoituksena on tehdä matka lämpimästä kylmään tai kylmästä lämpimään. Lämpimällä puolella olevat oppilaat antavat liikkeen virrata veden tavoin. Kun he lähestyvät nolla-aluetta, vesi alkaa jäätyä ja sen liike muuttuu jähmeäksi. Kylmällä puolella liike on enää hidasta ja lohkeilevaa. Kylmältä puolella aloittavat oppilaat tekevät saman matkan toisinpäin. Sitten tehdään matka päinvastaiseen suuntaan. Ohjaaja voi halutessaan säestää oppilaiden liikeimproa esimerkiksi pianolla tai rummulla.

II Virittäytyminen

SOITTINPIIRI

Istutaan piirissä soittimien kanssa. Tähän sopii mikä tahansa soitin. Mietitään yhdessä veden eri olomuotoja. Miltä kuulostaisivat aallot, vesipisarat, puron solina tai vaikkapa ritisevä jää? Kokeillaan niiden ääniä yhdessä soittimilla. Rakennetaan sulan veden kasautuva äänimaisema siten, että yksi soittaja aloittaa ja muut tulevat mukaan yksi kerrallaan. Soittaja voi itse valita, soittaako esimerkiksi pisaroita tai aaltoja.

Seuraavaksi kokeillaan mahdollisimman kylmiä ääniä. Kuinka omalla soittimella voisi soittaa vaikkapa kimaltelevaa huurretta tai ritisevää ja lohkeilevaa jäätä? Muistellaan, miltä tuntui liikkua jäisessä olomuodossa ja koetetaan siirtää tuo tunne soittamiseen ja soivaan muotoon. Rakennetaan edellisen tavoin yhdessä kasautuva jäinen äänimaisema siten, että yksi aloittaa ja muut tulevat vuorollaan mukaan yhteiseen soittoon. Tässä harjoituksessa keskitytään erityisesti soittamisen laatuun: kuinka samasta soittimesta voi saada sekä lämpimiä ja pehmeitä

että kylmiä ja kovia ääniä. Äänen laatu riippuu usein siitä, kuinka soitetaan.

Seuraavaksi kokeillaan muutosta kylmästä jäisestä olomuodosta sulaan virtaavaan veteen. Mitä tapahtuu keskivaiheilla? Kuinka jää alkaa vähitellen sulaa ja pisaroista kasvaa edelleen soliseva puro tai meren aallot? Keskitytään siis nimenomaan muutoksen ilmaisemiseen. Kokeillaan samaa toisinpäin. Kuinka virtaava vesi alkaa vähitellen jähmettyä, kunnes lopulta jäätyy kokonaan.

Tähän harjoitukseen sopii hyvin myös kapuleikki (ks. Soiva metsä -työpaja ss. 59) joko sulan tai jäätyneen veden äänimaisemalla.

III Ryhmätyö 1

KOREOGRAFIA

Jaetaan oppilasryhmä 4-8 hengen pienryhmiin. Puolella ryhmistä on tehtävänä suunnitella koreografia, jonka aiheena on veden sula olomuoto. Toinen puoli ryhmästä suunnittelee koreografian, joka ilmentää veden jäätynyttä

olomuotoa. Koreografiassa tulee olla selkeä muotorakenne: alku, keskikohta ja loppu. Keksitään myös nimi omalle koreografialle. Suunnittelussa voidaan hyödyntää lämmittelyn liikeimpro-harjoitusta.

Esitetään syntyneet koreografiat toisille. Katselijat saavat kommentoida näkemiään esityksiä. Käydään yhdessä läpi esitysten muotorakenteet ja koreografiset elementit, joita voisi hyödyntää seuraavassa ryhmäsävellystehtävässä.

IV Ryhmätyö 2

SÄVELLYSTEHTÄVÄ

Tehdään ryhmäsävellykset edellä nähtyihin koreografioihin siten, että jokainen ryhmä tekee musiikin jonkun toisen ryhmän koreografiaan. Hyödynnetään koreografioiden liikekieltä ja esitysten muotoa. Voidaan myös yhdessä miettiä, millaiset soittimet ja sointivärit sopisivat parhaiten kuhunkin koreografiaan. Tehtävään voi saada ideoita myös yhteisen virittäytymisen äänimaisema-kokeiluista.

Ohjaaja kiertää ryhmissä ja tarvittaessa auttaa työskentelyn eri vaiheissa.

V Esitykset ja kommentointi

Esitetään koreografiat niihin tehdyn musiikin kanssa. Katsojat saavat antaa palautetta esityksistä.

VI Laajentaminen ja syventäminen

Ryhmätyöt voidaan yhdistää yhdeksi esitykseksi. Yksittäisten koreografioiden väliin voidaan keksiä yhteisiä välisoittoja. Esityksessä voidaan myös edetä vastakohdasta toiseen. Tällöin voidaan yhdessä keksiä, kuinka sulaminen tai jäätyminen voisi tapahtua ja miltä se voisi musiikillisesti kuulostaa.

Muistiinpanoja

Monitaiteisen työpajakokonaisuuden rakentaminen

Anna Kuoppamäki, Maarit Myllynen ja Maami Snellman

Viimeisessä luvussa esittelemme kaksi monitaiteista työpajakokonaisuutta, Ympäristötoivonpuun ja Metsäkansan tarinan. Ne on helppo toteuttaa koko ryhmän yhteisinä projekteina joko kokonaisina tai osittain.

Ympäristötoivonpuu

Ympäristötoivonpuu on työpaja, jossa sanataide, kuvataide ja musiikki muodostavat monitaiteisen kokonaisuuden. Työpajassa luodaan koko ryhmän yhteinen visuaalinen, sanallinen ja soiva teos. Kesto 90 min.

KUVATAIDE

Tarvikkeet:

- Iso rullapaperi (n. 150 x 250 cm) levitettynä lattialle tai pöydälle
- Värillisiä tussimusteita
- Pieniä purkkeja musteille
- Akvarelli- tai tussisiveltimiä
- Suihkepulloja 3-4 kpl

Alkuvalmistelut

Levitetään suuri paperi valmiiksi pöydälle tai lattialle ja kiinnitetään se maalarinteipillä. Kaadetaan pieni määrä tussia jokaiseen kippoon ja sijoitetaan värikipot,

siveltimet ja suihkepullot valmiiksi tasaisin välein ison paperin ympärille.

Aluksi voidaan sopia, että tehdään iso yhteinen lehtipuu. Sovitaan, missä ovat puun juuret ja missä latva.

Virittäytyminen

Asetutaan seisomaan piiriin ison rullapaperin ympärille. Suljetaan silmät. Hengitetään muutaman kerran syvään. Kuunnellaan hetki hiljaisuutta.

Ohjaaja kertoo: *“Seiso tukevasti silmät kiinni paikoillasi. Olet puu. Tunnet kuinka jaloistasi kasvaa tukevat juuret, jotka tunkeutuvat lattian läpi ja syvälle maahan. Tunnet, kuinka juuria pitkin virtaa vettä ja ravinteita. Ne kulkevat runkoasi (vartaloasi) pitkin ylöspäin. Runkosi on peittynyt kauniilla, sävykkäällä kaarnalla. Tunnustele, millaisia uurteita, mihkuroita ja kuvioita rungossasi on. Ojenna kätesi sitten ylös, korkealle. Ne ovat puun oksat. Laita sormet haralleen, ne ovat pieniä oksia. Tunnet kuinka ravinteet virtaavat oksien kärkeihin asti ja niihin*

kasvaa lehdet. Huojut hieman tuulella. Tunnet, että et ole yksin. Puuystäväsi ovat siinä ihan lähellä. Nyt on tyyntä, liike pysähtyy. Aurinko lämmittää sinua. Voit avata silmät ja ottaa edessäsi olevan siveltimen käteesi. Ryhdy maalaamaan hiljaisuudessa, nautiskellen. Mieti millainen puu olit. Millaista kaarnaa näit ja tunsit? Millaiset lehdet olivat? Millaisia eri värisävyjä näit?”

Ryhmätyö

Avataan silmät ja aletaan maalata yhteistä Ympäristötoivonpuuta edessä olevilla välineillä. Tussimusteita voi sekoitella keskenään. Värit leviävät ja sekoittuvat keskenään, kun sumuttaa suihkepullosta vähän vettä niiden päälle.

Työskentely pyritään tekemään rauhassa. Haluttaessa voidaan soittaa taustalla hiljaisella rauhallista musiikkia tai luonnonääniä.

SANATAIDE

Tarvikkeet:

- Valkoinen A4-paperi ja lyijykynä
- Värikkäitä askartelukartonkeja
- Sakset ja mustia ohuita tusseja

Valitaan tilassa jokin oma rauhallinen paikka, jossa kirjoittaa. Istutaan hetki hiljaa, annetaan ajatusten kulkea luontoon. Mietitään, mitkä asiat meille ovat luonnossa tärkeitä. Onko se metsässä leikkiminen, ötököiden tutkiminen tai linnunlaulun ihastelu?

Listataan asioita paperille. Voidaan myös kirjoittaa tajunnanvirtaa aiheesta viiden minuutin verran. Sitten valitaan mieleinen väri askartelukartongista, piirretään puun lehti ja leikataan se irti.

Mietitään seuraavaksi, millä tyylillä halutaan kirjoittaa tärkeä asia puun lehdelle.

Teksti voi olla lyhyt tarina, runo, huudahdus, kysymys, mietelause tai joku muu.

Hahmotellaan lauseita ensin luonnostelupaperille. Kirjoitetaan ajatuksia puun lehdelle ensin lyijykynällä, vahvistetaan sitten mustalla tussilla. Asetetaan lehti yhdessä maalatun puun oksalle.

MUSIIKKI

Alkuvalmistelut

Ympäristötoivonpuussa soittimistona ovat solumuoviset istuinalustat, tiskiharjat ja lasiharppu. Sen voi rakentaa itse jalallisista laseista, esimerkiksi viinilaseista. Lasien kannattaa olla erikokoisia ja muotoisia, sillä lasit soivat yksilöllisesti ja niiden ääniala on rajattu. Toisin sanoen, tietynlaisesta lasista saa vain tietyn korkuisia ääniä. Tällä on merkitystä, jos lasit halutaan virittää johonkin asteikkoon. Laseja voi soittaa joko pyörittämällä kostutetulla sormella lasin reunaa pitkin, jolloin ääni huilumainen, tai malleilla (aivan kuten kellopeliä), jolloin sointi on kellomainen. Yhdessä näistä syntyy taianomainen sointimaailma.

Lasien virittäminen: Lasit voidaan virittää johonkin tiettyyn asteikkoon. Käyttökelpoisia ovat esimerkiksi c-pentatoninen asteikko (c-d-e-g-a) tai d-doorinen asteikko (d-e-f-g-a-h-c-d). Nämä asteikot soveltuvat erityisen hyvin improvisoimiseen avoimen rakenteensa vuoksi. Lasien virittämiseen tarvitaan vettä ja

sprilliukoinen tussi sekä jokin äänilähde, kuten kellopeli tai piano. Viritys aloitetaan laittamalla lasiin vettä ja kokeilemalla, miltä korkeudelta kyseinen lasi soi. Äänen korkeus riippuu veden määrästä. Mitä enemmän lasissa on vettä, sitä matalammalta lasi soi.

Seuraavaksi etsitään toivottu sävelkorkeus vettä lisäämällä tai sitä vähentämällä ja merkitään veden pinta tussilla lasin kylkeen. Kirjoitetaan myös sävelen nimi. Näin lasit täytyy virittää vain kerran. Saman mallisesta lasista voi saada viritettyä 2-3 eri sävelkorkeutta.

Solumuovisesta istuinalustasta ja tiskiharjasta saa hauskan rytmisoittimen tuottamalla tiskiharjalla erilaisia suhisevia ääniä tai rytmejä alustaa vasten. Erityisen vaikuttavalta se kuulostaa, kun soittajia on monta ja päällekkäin soivat erilaiset rytmit ja soittotavat. Kannattaa kokeilla!

Tämä soittimisto voidaan rakentaa lattialle kuvataide- ja sanataidetehtävien aikana syntyneen Ympäristötoivonpuun ympärille siten, että jokaisella soittajalla on solumuovi-tiskiharja -setti ja lasi/laseja sekä malletti.

Toinen vaihtoehto on ripustaa Ympäristötoivonpuu seinälle niin, että kaikki voivat nähdä sen ja järjestää soittimisto puolikaareen sen eteen. Joka tapauksessa on hauskaa, jos soittaminen tapahtuu niin, että kaikki soittajat näkevät toisensa.

Tutustutaan ensin lasiharppuun. Kokeillaan lasien erilaisia soittotapoja, kuten kostutetun sormen pyörittämistä lasin reunalla tai soittamista malleilla (muovinen tai puinen nuija). Vetämällä sormea nopeasti edestakaisin saa hauskan tremolomaisen nopeasti toistuvan äänen. Seuraavaksi kokeillaan tiskiharjojen soittamista. Aluksi voidaan kokeilla ohjaajan kanssa kaikuna erilaisia soittotapoja ja rytmejä ja/tai rakentaa päällekkäisiä rytmistintoja eli toistuvia rytmiaiheita.

Seuraavaksi luetaan yhdessä Ympäristötoivonpuun lehdiltä niille kirjoitettuja toiveita ja viestejä. Mietitään niiden sanarytmejä ja kokeillaan, kuinka niitä voisi soittaa. Jatketaan niin kauan, kunnes jokainen on ehtinyt valita yhden ympäristötoiveen ja työstää sen rytmiseen muotoon.

Ympäristötoivonpuu alkaa soida. Voidaan tehdä esimerkiksi näin: aloitetaan yhteinen improvisaatio lasiharmoonilla, joka saa soida koko improvisaation ajan taustalla. Ohjaaja voi halutessaan ohjata soiton aloitusta vaikkapa näin: *“Voidaan ensin antaa tuulen leikkiä Ympäristötoivonpuussa (soitetaan laseja pyörittävällä liikkeellä). Annetaan vähitellen myös auringonsäteiden säihkyä sen oksilla (soitetaan myös malleilla). Vähitellen puu alkaa kuiskata sen lehdille kirjoitettuja ympäristötoiveita (lasien soittamisen lomassa soitetaan välillä myös sanarytmejä tiskiharjoilla)”*.

Oppilaiden kanssa voidaan ennen aloittamista sopia, että soitossa pidetään koko ajan yllä sen kaikkia elementtejä: lasien pyörittämistä, malleilla soittamista ja tiskiharjarytmejä. Kaikki saavat kokeilla kaikkea, mutta seurataan samalla myös, mitä muut tekevät. Tehdään siis yhdessä. Oman soittamisen lisäksi opetellaan kuuntelemaan kokonaisuutta. Nautitaan yhdessä luodusta kokonaistaideteoksesta.

c-pentatoninen asteikko

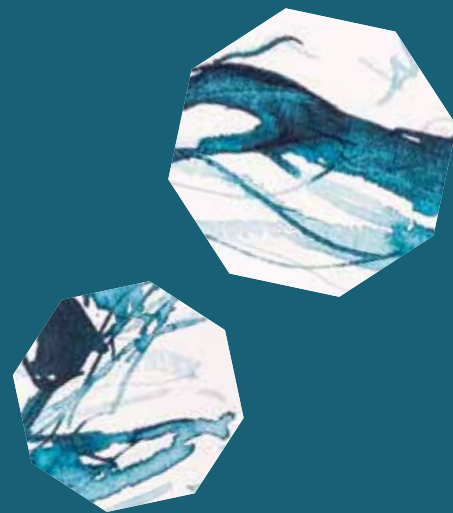
d-doorinen asteikko

Metsäkansan tarina

Tässä monitaiteisessa työpajassa luodaan pienryhmissä yhteinen metsäkansan tarina. Työpaja rakentuu sanataiteen, kuvataiteen ja musiikin tehtävistä.

Tehtäväkokonaisuuden voi toteuttaa oppaan esittelemässä laajuudessa ja järjestyksessä tai ohjaaja voi rakentaa erillisistä tehtävistä omalle ryhmälleen sopivan kokonaisuuden.

Lämmittely

Kävellään tilassa. Kun ohjaaja antaa merkin, jähmetytään ohjaajan nimeämäksi puuksi. Merkistä jatketaan taas kävelyä, kunnes ohjaaja antaa uuden tehtävän. Esimerkiksi: vanha jämäkkä tammi, pisteliäs kuusi, tuulessa värisevä koivu, lumen alle väsähtänyt paju, kaadettu puunrunko tai kelottunut kakkäräinen mänty. Jatketaan näin jonkin aikaa.

Virittäytyminen

Istutaan piirissä joko tuoleilla tai lattialla. Suljetaan silmät. Rakennetaan omilla äänillä metsäinen äänimaisema siten, että ohjaaja aloittaa ja muut tulevat mukaan yksi kerrallaan. Kokeillaan erilaisia ääniä: sihinöitä, suhinoita, kloksutuksia, viserrystä... Jatketaan näin jonkin aikaa ja nautitaan yhteisen metsän tunnelmasta.

SANATAIDE

1. Ohjaaja esittelee erilaista kirjallisuutta, jossa kerrotaan metsästä sekä taruolennoista. Luetaan kirjoja ja keskustellaan hahmoista.

Esimerkkejä kirjoista:

Hjelt, Marjut & Aalto, Jaana 2000. *Taikametsä: tarinoita ja taikoja Suomalaisesta metsästä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000.

Hjelt, Marjut & Aalto, Jaana 2011. *Lumoava haltijakansa*. Helsinki: Karisto Oy.
Ojanen, Eero & Linnea, Sirkku 2017.

Suomalaiset taruolennot. Helsinki: Minerva.
Ranta, Elina & Ranta, Maija 1996. *Haltijoitten mailla, maahisten majoissa: maan, metsän, meren ja vuoren väki*. Helsinki: WSOY.

2. Jakaudutaan 4-8 hengen pienryhmiin. Keksitään oma metsä ja metsälle nimi.

3. Päätetään ryhmässä itselle metsän asukkaan rooli. Se voi olla taruolento, eläin tai vaikkapa puu. Kerrotaan hahmosta tärkeitä tietoja. Kirjataan tiedot ylös. Hahmosta kirjoitettu tieto syventää roolihahmoa ja auttaa asettumaan rooliin.

4. Järjestetään metsäkokous, koska metsästä on noussut jonkinlainen huoli. Mietitään, millainen huoli se voisi olla. Keskustellaan roolissa huolesta: Mitä havaintoja he ovat tehneet? Mitä metsässä on muuttunut, miten? Mitä erilaisia ratkaisuja voisi olla? Jokainen asukas saa sanoa oman mielipiteensä.

5. Ryhdytään suunnittelemaan ihannemetsää. Mietitään, millaisia asioita ihannemetsästä löytyy. Millainen tunnelma metsässä on? Jokainen saa kertoa oman ajatuksensa. Kirjoitetaan asiat ylös.

6. Kun ihannemetsä on valmis, kirjoitetaan metsäkansan laulu. Aiheena on ihannemetsä. Kirjoitetaan aluksi asioita, joita tekstissä on hyvä mainita. Lopullisessa laulun sanojen kirjoittamisessa voi hyödyntää esim. oodia tai muita runomalleja, joita on esitelty sanataiteen osuudessa.

KUVATAIDE

Kuvataideosiossa kuvitellaan, miltä oma metsäkansan hahmo näyttää ja valmistetaan keppinukketeatterinuket hahmoista. Lisäksi maalataan pienryhmissä iso maisemakuva ryhmän omasta ihannemetsästä sekä valmistetaan mielenosoituskytät metsäkansan mielenosoitusta varten.

METSÄHAHMOT

Tarvikkeet:

A 4 kartonki jokaiselle oppilaalle
Lyijykynä ja kumi
Musta tussi
Puuvärit
Väriliidut
Sakset
Grillitikut
Leveä maalarinteippi

Kuvitellaan, miltä oma metsäkansan hahmo voisi näyttää. Piirretään A 4 -kartongille lyijykynällä kuva omasta metsän hahmosta. Vahvistetaan ääri viivat mustalla tussilla.

Väritetään kuva väriliiduilla tai puuväreillä. Leikataan hahmo irti. Kiinnitetään hahmon taakse leveällä maalarinteipillä grillitikki keppinukketeatterinuken kepiksi.

Sitten hahmot ovat valmiit esittäytymään muille pienryhmäläisille.

IHANNEMETSÄ

Tarvikkeet:

Pullopeitevärit

Isot ja pienet siveltimet

Sienet

Vahtomuovitelat

Iso maalaamiseen sopiva rullapaperi kullekin pienryhmälle

Maalataan sanataidetehtävistä tutuissa pienryhmissä kuva ryhmän omasta ihannemetsästä isolle paperille.

Oppilaita ohjataan rajatun paletin käyttöön: Paletille ei oteta kaikkia saatavilla olevia värejä, vaan valitaan omaan ihannemetsään sopivat sävyt. Miten valitut värit tukevat metsän tunnelmaa?

Aloitetaan vahtomuoviteloidilla. Maalataan niillä reippaasti taustaa. Seuraavaksi siirrytään isoihin siveltimiin. Tähän käyvät hyvin rautakaupan maalarinpensselit. Jatketaan niillä taustan maalaamista reiluun vedoin. Koko paperi saa peittyä maaliin. Mietitään, miltä metsän sisällä näyttää. Taivasta ei näy ehkä yhtään, tai korkeintaan ihan vähän kasvien lomasta.

Seuraavaksi jatketaan pienemmillä siveltimillä taustan päälle metsän elementtien, kuten kasvien tai mielikuvitusmaiseman yksityiskohtien maalaamista. Harjoitellaan kerroksellisuutta: peiteväreillä voi maalata peittäviä kerroksia edellisten kerroksien päälle.

KEPPINUKKETEATTERI

Sitten esitetään keppinukketeatteria. Kirjoitetaan pienimuotoinen asukkaiden metsäkokous aikaisemmin esitetyn sanataidetehtävän pohjalta. Esitetään metsäkokous keppinukeilla toisille. Keskustellaan aiheista esityksen jälkeen. Nuorempien oppilaiden kanssa voidaan esitys tehdä puhekuplia hyödyntäen. Hahmoille valmistetaan puhekuplat, joihin kirjoitetaan asiat, jotka kullekin metsän asukkaalle ovat tärkeitä. Esimerkiksi: Hei, minä olen metsänhaltija Kanerva ja minulle metsässä on tärkeää lintujen laulu/eläinten hyvinvointi/ metsän puhtaus.

METSÄHAHMOJEN MIELENOSOITUS

Tarvikkeet:

Pahvia

Hiiltä ja fiksatiivia

tai paksuja huopakyniä

Metsäkokouksessa nousseiden aiheiden ja puhekuplien pohjalta hahmoille voi tulla tarve toimia tärkeiden asioiden puolesta. Niinpä järjestetään metsähahmojen mielenosoitus.

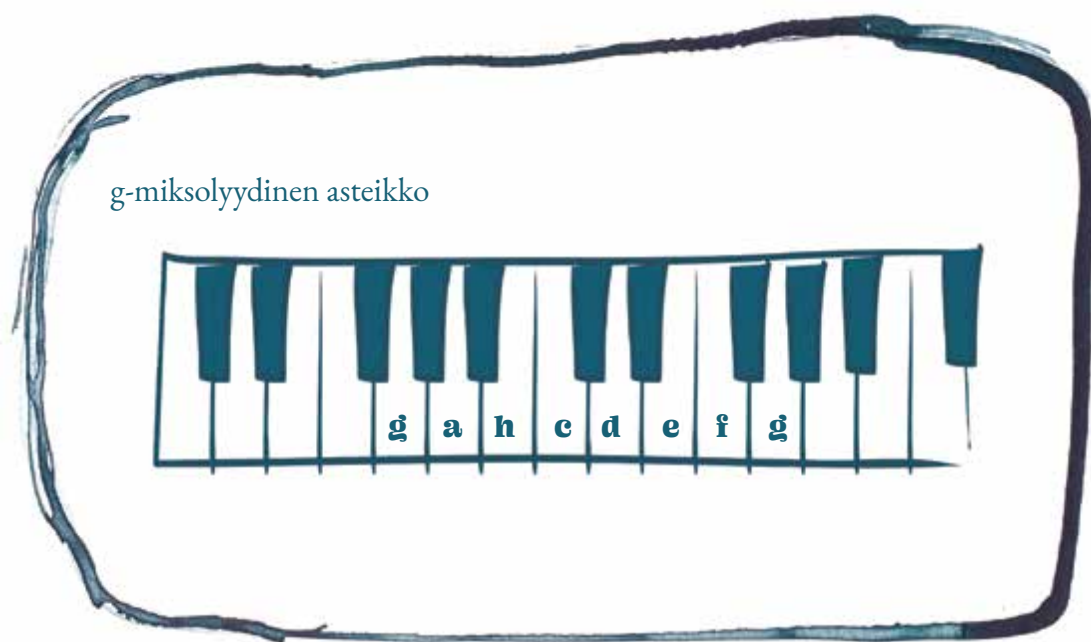
Tarkastellaan metsähahmojen puhekuplia. Löytyykö niistä samankaltaisia ajatuksia? Muodostetaan pienryhmät samankaltaisia ajatuksia omaavista hahmoista puhekuplineen.

Muotoillaan pienryhmässä puhekuplien pohjalta lyhyt ja ytimekäs iskulause mielenosoituskylttiin. Mitä halutaan sanoa muulle metsänväelle? Tehdään mielenosoituskyltit pahville hiilellä tai paksuilla huopakynillä. Iskulause kirjoitetaan isolla, jotta se näkyy kauas. Kyltissä voi olla myös kuvaa. Millainen kuva tukee sanomaa ja näkyy kauas?

MUSIIKKI

Tehtävänä on keksiä melodia sanataide-
osiossa tehtyyn metsäkansan laulun sanoihin.
Laulun melodiaa voidaan rakentaa esimerkiksi
g-miksolyydisen asteikon säveliä (g-a-h-c-d-
e-f-g) käyttäen. Toistuvan säestysostinat-
on (toistuva sävelkuvio) voi rakentaa esimerkiksi
g-d-a-e -sävelillä.

Melodiaa voidaan työstää tekstin kanssa säe-
kerrallaan laulaen tai esimerkiksi kellopelin tai
pianon avulla (valkoiset koskettimet g:ltä g:lle).
Ympäristötoivonpuussa käytetyn d-doorisen
asteikon tavoin g-miksolyydinen asteikko
sopii hyvin myös ryhmäimprovisointiin ja
päällekkäisten melodia-aiheiden rakenteluun.

Esitykset ja loppukeskustelu

Lopuksi jokainen ryhmä esittelee oman metsäkansan tarinansa kokonaisuudessaan: ihannemetsän, keppinukketeatterikohtaukset ja metsäkansan laulun. Muut ryhmät saavat kommentoida esityksiä. Samalla voidaan yhdessä keskustella kansalaistoimijuudesta ja kaikkien yhteisistä vaikuttamisen mahdollisuuksista.

KIRJALLISUUTTA

Cantell, Hannele (toim.) 2015. Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.

Ertimo, Laura & Ahokoivu, Mari. 2019. Ihme ilmat! – Miksi ilmasto muuttuu. Into Kustannus Oy, Daedede holografija, Riika.

Hukkanen, Sanna & Aula, Inkeri. 2019. Metsänpeitto. Arktinen banaani. Statusprint, Viro. (Metsäaiheinen, kansanrunoudesta ammentava sarjakuva- ja tietokirja suomalaisista puista)

Levanto, Marjatta & Vuori, Julia. 2016. Metsän pieni kansa. Puunhaltijoiden opintoretki. Maahenki Oy. Bookwell Oy, Porvoo.

Kovanen, Ritva & Seppo, Sanni. 2014. Puiden kansa. Musta Taide, Maahenki, Helsinki.

Nuotio, Eppu & Snellman, Maami & Pelliccioni, Sanna. 2014. Maami Mustikka – satuja ja satutehtäviä 4-8-vuotiaille. Helsinki: Bazar.

Nuotio, Eppu & Snellman, Maami & Pelliccioni, Sanna. 2017. Karhu ja kaverit – tarinoita ja tehtäviä 9-11-vuotiaille. Helsinki: Bazar.

Ojala, Juha & Väkevä, Lauri (toim.) 2013. Säveltäjäksi kasvattaminen. Pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen. Opetushallitus.

Partti, Heidi & Ahola, Anu. 2016. Säveltäjyyden jäljillä. Musiikintekijät tulevaisuuden koulussa. Helsinki: Unigrafia.

Parkkola, Seita & Repo, Niina. 2005. Timantin metsästäjä – luovan kirjoittamisen opas. Helsinki: WSOY.

Pihkala, Panu. 2019. Mieli maassa? Ympäristötunteet. Kirjapaja. Tallinna Raamatutrükikoda, Viro.

Puikkonen, Arja & Puikkonen, Emma. 2015. Mielikuvituksen käsikirja matkaajille. Helsinki: Lasten Keskus.

Suominen, Anniina (toim.) 2016. Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia. Aalto ARTS Books. Helsinki: Unigrafia.

Suhonen, Ville & Siitonen, Hannu & Pöllänen, Mikko. 2013. Metsän tarina. Maahenki Oy.

Värri, Veli-Matti. 2018. Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Tampere: Vastapaino.

HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

BMOL Biologian ja maantiendon opettajien liitto
www.toivoajatoimintaa.fi/

Pihkala, Panu 2019. Ilmastokasvatus ja tunteet <https://toivoajatoimintaa.fi/ilmastokasvatus-ja-tunteet/>

Opinkirjo: Ilmastokirjo <https://ilmastokirjo.fi/>

Ulkona oppimisen, ympäristökasvatuksen ja kestävän elämäntavan materiaalipankki
MAPPA. (2019). www.mappa.fi/fi/etusivu

www.luokanopenilmasto-opas.fi/

www.openilmasto-opas.fi/

wwf.fi/opettajille/opetusmateriaalit/

wwf.fi/opettajille/monialaiset-oppimiskokonaisuudet/

ELOKUVIA JA DOKUMENTTEJA

Metsän viisi vihreää veljestä.

Kirjottanut: Anni Kytömäki. Lukija: Minna Pyykkö. Kuvaaja: Jari Salonen. YLE Areena, 2018.

Järven tarina.

Käsikirjoitus: Antti Tuuri ja Marko Röhr. Ohjaus: Marko Röhr ja Kim Saarniluoto.

Tuotanto: MRP Matila Röhr Productions Oy, Suomi, 2016.

Metsän tarina.

Käsikirjoitus: Ville Suhonen. Ohjaus: Ville Suhonen ja Kim Saarniluoto.

Tuotanto: MRP Matila Röhr Productions Oy, Suomi, 2012.

Kiitokset käsikirjoituksen lukemisesta:

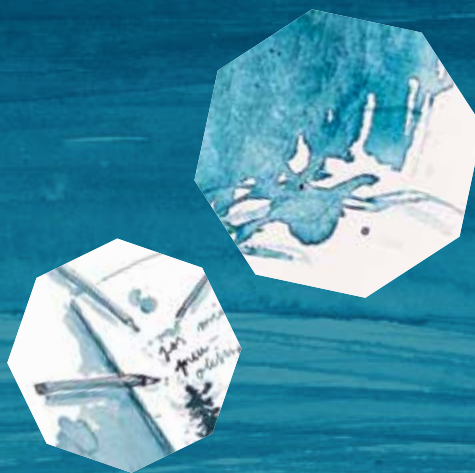
Heli Mäkinen, Raisa Palaste-Arola, Reetta Sinivalo, Mia Piipponen.

Haluamme kiittää kaikkia kollegoitamme yhteisistä ideoista ja harjoituksista, joista monia tässä oppaassa on versioitu oppaan teemoihin sopiviksi. Erityiskiitokset Anna Kuoppamäki osoittaa musiikkikasvatuksen lehtori Riitta Tikkaselle.

Kiitämme inspiroivasta yhteistyöstä Taideyliopistoa ja Kehittämiskeskus Opinkirjoa sekä erityisesti Sirke Pekkilää ja Minna Riikka Järvistä.

Kiitämme Opetushallitusta, jonka tuella järjestetyissä täydennyskoulutuksissa olemme voineet testata ja kehittää taidelähtöisen työskentelyn menetelmiä yhteistyössä koulutukseen osallistuvien opettajien kanssa. Kiitämme myös tuesta tämän julkaisun toteuttamiseen.

ISBN 978-952-5853-75-9

Ympäristö ja ilmastonmuutos ovat nousseet globaaliksi huolenaiheeksi lasten ja nuorten keskuudessa. Miten ympäristöön liittyviä teemoja voisi käsitellä niin, että samalla vahvistettaisiin oppilaiden uskoa kestävään tulevaisuuteen? Tässä sanataide-, kuvataide- ja musiikkikasvatusta yhdistelevässä menetelmäoppaassa esitellään käytännönläheisiä ideoita siihen, kuinka ympäristöön liittyviä ilmiöitä voidaan tarkastella taiteen keinoin.

TAIDE-
YLIOPISTO *

OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

